

Vergadering van 23 Februari 1912 te 's-Gravenhage.

Voorzitter: Gepens. Luitenant-Generaal J. DE WAAL.

De VOORZITTER: Mijne Heeren! Ik open deze vergadering en heet U allen welkom. Het is mij tevens zeer aangenaam, U te kunnen mededeelen, dat het Bestuur zoo gelukkig is geweest gevolg te kunnen geven aan den in de vorige vergadering te kennen gegeven wensch, om zoo spoedig mogelijk de voordracht van den Kapitein COPES VAN HASSELT in druk te doen verschijnen.

Heden toch is de aflevering III van het *Orgaan* gereed gekomen en zal zij dezer dagen aan de Volksvertegenwoordiging worden toegezonden.

Intusschen hebben de leden aflevering II ontvangen. Het zal U zeker opgevallen zijn, dat zij zeer lijvig is geworden; wanneer ik mij niet vergis, zelfs 12½ vel druks. Daarvan mogen een paar vel in beslag genomen zijn door de figuren, welke er in voorkomen, maar toch is die aflevering te groot geworden en bedraagt zij het dubbele van het aantal vellen, welke in den regel beschikbaar worden gesteld.

Ik acht mij verplicht de aandacht van de leden hierop te vestigen; vooral, omdat het niet in de bedoeling van het Bestuur ligt, zulke lijvige verslagen in handen der leden te doen komen, en dit ook uit een finantieel oogpunt niet mogelijk zoude zijn. Daarom wordt, bij het opmaken der begrooting, dan ook rekening gehouden met den gewonen omvang, welchen iedere aflevering zal kunnen krijgen.

Op grond daarvan wensch ik in herinnering te brengen, dat die omvang gesteld is op ongeveer 6 vel. Van de meer of mindere uitgebreidheid van het debat hangt de verdere

omvang der aflevering af, maar daarvoor is, in den regel, slechts een zeer klein aantal vellen noodig.

De oorzaak van de buitengewone dikte der aflevering II is te zoeken bij den spreker van dien avond, die zijne voor de pers gereed gemaakte verhandeling niet na afloop der vergadering aan den Secretaris-Penningmeester heeft kunnen ter hand stellen. De toezending van zijn manuscript had nu bij gedeelten plaats, zoodat niet kon worden nagegaan, hoe groot het geheel zou worden.

Ik meen derhalve in het belang der Vereeniging te handelen door allen, die eene uitnoodiging mochten ontvangen om hier eene spreekbeurt te vervullen, te verzoeken te willen zorgen, dat hunne verhandeling niet meer ruimte inneemt dan hoogstens 6 vel en daarbij er op te willen rekenen, dat, gelet op de gelegenheid om in het gedrukte verslag nog iets toe te voegen aan het gesprokene, voor dit laatste eene tijdsruimte van slechts 1½ uur kan worden toegestaan, ten einde voldoende tijd over te laten voor eventueel debat.

Mijne Heeren! Het convocatiebiljet vermeldt als punt 1 de ballotage van candidaten. Er zijn wederom eenige personen, die zich hebben aangemeld om als lid onzer Vereeniging te worden aangenomen. Ik stel U voor, om zoo veel mogelijk tijd beschikbaar te houden voor het debat, die ballotage te doen plaats hebben in de pauze.

Mag ik de Heeren JORISSEN en ROZENDAAL uitnoodigen met den Secretaris-Penningmeester, heden avond vertegenwoordigd door den Kapitein TEN BOSCH, gedurende de pauze de stemmen op te nemen?

Alsnu geef ik het woord aan den Kolonel VAN DEN BELT, om zijne voordracht te houden over:

DE AANVULLING VAN HET EUROPEESCHE ELEMENT IN HET NED.-INDISCHE LEGER.

I.

De Heer VAN DEN BELT: Mijnheer de Voorzitter! Mijne Heeren. Het onderwerp van heden avond moge op 't eerste gezicht niet veel aantrekkelijks hebben, ongetwijfeld mag het gerekend worden onder de zeer belangrijke, omdat een

groot nationaal belang — het rustig bezit van een uitgestrekt koloniaal rijk — zoo nauw samenhangt met de aanvullingsresultaten.

Dit is dan ook de reden, dat ik mijne aanvankelijke aarzeling overwonnen heb en gehoor gaf aan de vereerende uitnoodiging om dit onderwerp heden avond te behandelen of liever nog „in te leiden”, want allerm minst ben ik in staat U eene oplossing voor te leggen van het aanvullingsvraagstuk, die algeheele of zelfs veler instemming zal vinden.

Wel is het mij mogelijk U een overzicht te geven van de quaestie en van de maatregelen, die vooral de laatste jaren genomen zijn, om eenige verbetering aan te brengen. Afdoende verbetering echter vermochten ze niet te geven, daarvoor schijnen mij noodig maatregelen van zóó ingrijpenden aard, dat ik vermoed weinig voorstanders te zullen vinden, wat mij overigens geen beletsel is ze U voor te leggen, hoezeer er onder die maatregelen ook zijn, die van deze plaats, zelfs meer dan eenmaal, werden veroordeeld door sprekers, die gerekend mogen worden tot de besten onder ons.

Maar mogelijk brengt het debat meer licht, wat ik zeer zou toejuichen, in de eerste plaats wel om het leger zelf, waaraan men uit den aard der zaak door zoo talrijke banden verbonden blijft, en voorts om het feit, dat het mij als Commandant der Koloniale Reserve — K. R. — nimmer is mogen gelukken te voldoen aan de aanvragen om aanvulling uit Indië, niettegenstaande ik vermeen, dat — met gepaste middelen — deze quaestie bij het korps steeds behandeld is geworden met eene belangstelling, die verband hield met de groote beteekenis van het vraagstuk. Ik behoef U daarvoor alleen te noemen het feit, dat het „aanbod” — de laatste jaren vooral — de „vraag” vele malen overtrof, wat ik een gevolg acht van den ijver en den takt, waarmede het met de werving belaste personeel bij het korps, en inzonderheid de oud-ordeofficieren-agenten, hunne dikwijls moeilijke taak hebben verricht.

De aanvulling van het Indische leger — I. L. — met vrijwilligers uit Europa heeft maar zelden een bevredigend

resultaat gehad; vrij wel nimmer is 't gelukt een voldoende aantal personen te vinden, *geschikt* en *genegen*, om in Indië als militair te gaan dienen. Naar mate de behoefte is de geschiktheidsgrens verplaatst; onder geschiktheid te verstaan „moreele” en „physieke”.

Uit den aard der zaak was dit eenvoudiger te bereiken door de „moreele” dan door de „physieke” eischen te wijzigen; een feit, dat de reputatie van het leger weinig ten goede is gekomen.

De hoofdfactor bij het vraagstuk was, is en zal immer blijven, de jaarlijks herhaalde woorden van de Indische regeering: „Voor het volgend jaar is benoodigd eene aanvulling van honderd man”, een getal, dat verband houdt en dus grooter werd met de uitbreiding van ons direct gezag en dat grooter moet worden, naar mate de jaarlijksche aanvulling te kort schiet en de taak van het I. L. omvangrijker wordt.

Tot dit laatste reken ik in de eerste plaats „de verdediging der koloniën tegen aanranding van buiten”.

Door de inlijving van het Koloniaal Werfdepôt — K.W.D. — bij de K. R. en vooral daarna, door den overgang naar Nijmegen van dat Harderwijksche korps, met zijn zeer uitgebreid en vooral interessant archief, was er gelegenheid — bij raadpleging tevens der eerste *Recueils Militair* — een kijkje te krijgen op de Indische krijgsmacht in het begin der vorige eeuw.

Echte soldaten waren 't, die zich toen voor dienstneming kwamen aanmelden; velen hadden aan meer dan één veldtocht deelgenomen, sommigen zelfs in Indië gediend bij de O.-I. Compagnie. „Soldaat zijn” was hun beroep, dáár, bij voorkeur, waar het meeste te halen viel.

De ouderen kenden meer dan één leger en hadden gevochten voor en tegen NAPOLEON; Ulm Austerlitz, Jena, de veldtocht naar Rusland, Leipzig en Waterloo komen op menigen staat van dienst voor. (1) Na de verbanning van NAPOLEON kwamen ze met dozijnen te gelijk naar ons land om dienst te nemen bij de koloniale troepen. En dat zij ook in het nieuwe vaderland hunne „Schuldigheid” gedaan hebben, bewijst de Indische krijgsgeschiedenis overtuigend. Ik

herinner U aan de beide Palembang-expeditiën, den Java-oorlog — waarin 8000 Europeesche militairen het leven lieten — en de krijgsverrichtingen op Sumatra's Westkust.

Illustre namen vindt men in de eerste stamboeken vermeld; velen hadden in de Fransche legers gediend als officier, als kapitein zelfs. Lang niet allen echter bereikten Batavia; de talrijke voorschriften tegen „desertie” leggen daarvan voldoende getuigenis af. (2)

Ik herinner er U aan, dat er nog geene sprake is van een „Nederlandsch” en een „Indisch” leger.

Het zij mij vergund hier een klein stukje geschiedenis in te lasschen.

Bij den overgang der „Bezittingen van de O.-I. Compagnie” aan de Bataafsche Republiek op het einde der 18e eeuw, was er van eene krijgsmacht van eenige beteekenis in O.-I. nog geene sprake; de weinige Europeanen waren bovendien meest vreemdelingen. Waar voorts de verbinding met het moederland herhaaldelijk — soms voor jaren — verbroken was, kon er van Europeesche aanvulling weinig of geene quaestie zijn.

Toen DAENDELS 1 Januari 1808 als Gouverneur-Generaal — G.-G. — in Indië aankwam — daarheen gezonden met den last om de zaken in orde te brengen — vond hij in het leger een stel Europeanen, dat hij gaarne zoodra doenlijk afgelost zag; een bandeloozen troep. Zelfs het gehalte der officieren liet te wenschen over; beweerd wordt toch, dat er hoofdofficieren waren die hun naam nauwelijks konden schrijven.

De geheele troepenmacht was nog geen 10000 man sterk. Noodig achtte DAENDELS eene macht van p. m. 20000 man, waarvan p. m. $\frac{1}{5}$ Europeanen; het grootste deel hiervan — $\frac{4}{5}$ — was bestemd voor Java, de rest voor de Buitenbezittingen — B.B. — Deze sterkte kon evenwel niet bereikt worden; een voldoende aantal Europeanen was niet te verkrijgen.

Op het laatst van 1810 — toen het bericht in Indië kwam, dat Nederland bij Frankrijk was ingelijfd — werd DAENDELS vervangen door JANSSENS, die den Franschen Legercom-

mandant JUMEL en 500 Fransche soldaten medebracht.

In 1811 gingen de koloniën over aan Engeland; Engelsche troepen vervingen de Nederlandsch-Fransche.

Den 8en Juli 1814 benoemde Koning WILLEM I eene „Commissie van in Indië gediend hebbende officieren”, die voorstellen had te doen omtrent eene nieuwe „Krijgsmacht voor Indië.” Eene maand later reeds diende zij haar rapport in.

Volgens hare meening moest die krijgsmacht bestaan uit de korpsen vrijwilligers van het Nederlandsche leger, die bij toerbeurt naar Indië zouden gaan. Kon dit niet, dan stelde zij voor — als hulpmiddel — naar Indië uit te zenden:

- a. aan te werven vrijwilligers, waaronder vreemdelingen;
- b. vrijwilligers van het leger hier te lande — L. h. t. l. — zoo noodig aan te wijzen — tot $\frac{1}{6}$ van de korpssterkte —;
- c. vrijwilligers van de militie;
- d. deserteurs.

Deze troepen — tot eene sterkte van 5000 man — bleven een deel vormen van het L. h. t. l. en werden dus feitelijk *geleend* aan Indië, op de wijze als nu nog plaats vindt bij de marine.

Met een gelijk getal „inlanders” zou de Indische krijgsmacht dan bestaan uit ongeveer 10000 man. Deze troepen zouden *uitsluitend* dienen voor eventueelen strijd tegen den „inlandschen vijand” — I. V. —; de taak der marine was het ons gezag te handhaven tegen invloeden van buiten — B. V. —.

Het komt me voor, dat de voorstellen van deze commissie juist waren, in die mate zelfs, dat ik ze, in hoofdzaak, nu nog weer zou willen aanvaarden.

Ik kom daarop straks terug.

De terugkeer van NAPOLEON was oorzaak, dat er voorloopig geen soldaat naar Indië kon vertrekken; eerst in October 1815 gingen de eerste detachementen weer derwaarts.

In 1819, toen de Generaal H. M. DE KOCK optrad als commandant van de „O.-I. troepen”, werd hem verzocht een „sterkte- en formatiestaat” in te dienen, waaruit bleek, dat de troepensterkte bijna 13000 man bedroeg, waarvan ongeveer de helft Europeanen (3). De volgende jaren liet de aanvulling

zoo zeer te wenschen over, dat er bij het uitbreken van den Java-oorlog — 1825 — bijna $\frac{1}{3}$ aan de formatie ontbrak. Ook over het gehalte werd zeer geklaagd.

In 1827 vertrok eene volledig uitgeruste expeditionaire macht — ruim 3000 man — voor 2 jaren naar Indië; hierdoor en door de dienstneming — zooals U straks zal blijken — op alle mogelijke manieren smakelijk te maken, gelukte het, gedurende den oorlog, de legersterkte op te voeren tot p. m. 17000 man, waarvan bijna de helft Europeanen.

1830 was ook voor Indië een merkwaardig jaar, niet alleen omdat we toen eene zware crisis op Java te boven waren gekomen, ook het denkbeeld der — nog altijd niet wettelijke — scheiding tusschen het L. h. t. l. en de „Troepenmacht in Indië” (T. i. I.) nam toen vasteren vorm aan, terwijl voorts nog door den Commissaris-Generaal VAN DEN BOSCH de meening werd verkondigd, dat de T. i. I. van zoodanige sterkte en samenstelling diende te zijn, dat zij ook tot taak kon hebben de handhaving van ons gezag tegen aanranding van buiten.

De *beschikbare* troepen achtte hij daartoe echter niet sterk genoeg; een feit, dat zich thans nog voordoet, maar nu in veel hoogere mate. Ook hierop kom ik straks terug.

Ik verzoek thans een oogenblik uwe aandacht voor de maatregelen, die men hier te lande genomen had om Indië van troepen te voorzien; in het eerst verschenen *Recueil Militair* zijn ze reeds te vinden. Blijkbaar had men toen niet veel troepen noodig, althans *Art. 1* der wervingsbepalingen luidde:

„Met primo Maart a. s. zal het *handgeld* op tien guldens worden gereduceerd (4) . . .”

Trouwens, NAPOLEON dacht men voor goed opgeborgen, waardoor voor het L. h. t. l. „voorloopig” geene soldaten noodig waren; de koloniën waren nog in Engelsche handen en het materiaal kon goedkoop zijn, waar er voorloopig niets meer te vechten scheen. Voorts was toen blijkbaar reeds „zuinigheid” een onzer nationale deugden, waarvan *Art. 2* onmiskenbaar getuigenis aflegt, waar het zegt:

„Insgelijks zullen met primo Maart cesserer de daggelden

der bij de werving geëmployeerde officieren en onderofficieren en in derzelver plaats zal voor ieder aangenomen recruit eene *praemie* worden geakkordeerd van vijf, zes en zeven guldens, na rato der manschappen . . . , onder welke *praemie* echter moeten begrepen zijn alle drink-, aanbreng- en werfkosten."

Voorts werd nog bepaald — Art. 3 — :

„de nog exterende 5 werf-depots zullen gesupprimeerd en alleen eene generale werving in Amersfoort geëtabliseerd worden."

De „Kolonel-direkteur der algemeene werving" stond toen rechtstreeks onder den „Kommissaris-Generaal voor het Departement van Oorlog."

In de „Algemeene bepalingen voor de werving in de Vereenigde Nederlanden", was o. m. bepaald :

Art. 3: „De werfhuizen zullen aan de plaatselijke regeringen door den oudsten der werf-officieren verzocht kunnen worden met een vlag of diergelijk opwekkend teeken te voorzien."

Art. 10: „Omtrent het aannemen van vreemdelingen zeer omzichtig te zijn en naauwkeurig onderzoek te doen of dezelve niet in de klasse der landloopers sorteren."

Art. 11: „Van alle natiën kunnen worden aangenomen, uitgenomen franschen en zoodanigen welker taal met de hollandsche te zeer verschilt, wijders geene deserteurs van onze geallieerden."

Art. 14: „De officieren, transporteurs (geleiders der aangeworvenen) en van eene akte voorziene werfers zullen zich van de uniform, zooals dezelve voor de werving bepaald is, hebben te voorzien."

Met ingang van 15 Februari 1815 — nieuwe nummering van de korpsen Infanterie van de staande armee (5) — werd het bataljon No. 33 „Depôt-bataillon voor de koloniën."

Als gevolg van de samenvoeging van de N. en de Z. Nederlanden werden nieuwe verordeningen voor de werving noodig geoordeeld (6).

Het Rijk werd verdeeld in 17 werfdistricten, in elk waar

van slechts een bepaald korps mocht werven; voor de T. i. I. echter gold *punt 11* van de „Circulaire” luidende:

„Voor de werving bij de troepen, bestemd naar de Koloniën, zal worden gezorgd door het depôt-bataillon der voorschreven troepen te Harderwijk geëtablisseed; deze werving zal zonder eenige bepaling in ons geheele rijk kunnen worden geëxerceerd en zullen derhalve door den commanderenden officier van dat bataillon de noodige officieren en onderofficieren voor die werving kunnen worden gezonden, werwaarts hij zulks noodig mogt oordeelen.”

Het volgende jaar werd een „Reglement” gearresteerd voor het Depôt-bataillon No. 33, dat met ingang van 1 April 1817 in werking zou treden en waaraan ik het volgende ontleen:

Art. 1. „De dienst van dit depôt zal bestaan in de aanwerving, mitsgaders in de kleeding, uitrusting, wapening en oefening der manschappen, bestemd tot completering of augmentatie van de respectievelijke korpsen, dienst doende in de koloniën.”

Art. 2. „Hetzelve zal zamengesteld zijn uit den staf, en 6 compagniën infanterie en eene compagnie artillerie; zullende de manschappen, behoorende tot de eerste en zesde compagniën, bijzonder bestemd zijn voor de jager-bataillons der W. I. Koloniën.”

Art. 9. „De commandant van het depôt, zal in alles wat den dienst en het personeel van zijn korps betreft, de orders ontvangen van en onmiddelijk corresponderen met den Commissaris-Generaal van Oorlog.”

Art. 10. „Ten aanzien van alles wat de administratie en comptabiliteit betreft, zal hij, en van gelijken de raad van administratie, in onmiddelijke verhouding staan met de Generale-Intendance van de administratie van Oorlog.”

Art. 11. „Alle wetten, reglementen en voorschriften op de krijgstuicht en de inwendige dienst voor of ten aanzien van de landmagt des Rijks vigerende, zijn op het depôt-bataillon der koloniën, van algeheele toepassing.”

Art. 12. „De officieren, onderofficieren en verdere manschappen, behoorende tot het depôt-bataillon, om het even

of zij voortdurend bij het zelve verblijven of voor den dienst in de koloniën en voor welk wapen ook, bestemd zijn, zullen zoo lange zij daartoe behooren, de tractementen en soldijen, genieten voor de infanterie der staande armee hier te lande bepaald."

Art. 14. „Alle reglementen, instructiën en verdere bepalingen, betreffende de administratie der armee, reeds gemaakt en nog te maken, zullen bij het depôt-bataillon voor de koloniën worden ingevoerd."

Gelijken tred met de elkaar snel opvolgende bepalingen omtrent de werving, hielden de voorschriften op de desertie.

Bij besluit No. 59 van 25 Juni 1814 verleende Z. K. H. de Souverein een „generaal pardon" aan alle deserteurs der landmacht, terwijl tevens eenige bepalingen werden gemaakt „nopens het tegengaan der desertie", doch reeds bij besluit van 1 December d. a. v. werd bepaald, „dat aan de officieren, onderofficieren en soldaten, welke reeds zijn geëmployeerd geweest of in het vervolg zouden kunnen gecommandeerd worden tot het opsporen en arresteren van deserteurs, dubbel tractement en soldij zal worden betaald."

In October 1815 verscheen eene „dispositie" van den „K. G. voor het D. v. O.", bevattende een hernieuwd verbod op het aannemen van deserteurs, terwijl 12 December 1817 eene *wet* verscheen tegen het begunstigen der desertie.

Blijkbaar was de desertie in die dagen eene besmettelijke ziekte van ernstigen aard, die echter nog lang zou voortwoekeren en zelfs nu nog niet geheel verdwenen is en ook niet verdwijnen zal, zoo lang het bestaande systeem van werving gehandhaafd blijft.

Trouwens, te verwonderen is dat niet. In de eerste stamboeken is het aantal vreemdelingen bijna gelijk aan het aantal Nederlanders; velen bezaten geen enkel officieel schriftuur, waaruit hunne herkomst bleek, zoodat er zelfs van hoogerhand op gewezen moest worden de vrijwilligers te keuren en naar hunne papieren te vragen vóór 'taannemen.

Tot 25 pct. toe der aangenomenen deserteerden vóór zij naar Indië vertrokken, terwijl anderen Indië nooit bereikten,

omdat zij voor insubordinatie, e.d. gestraft en uit de gelederen verwijderd werden.

Onrustige elementen waren het, die wel gevoelig waren voor het handgeld, maar uit den aard der zaak weinig op hadden met een langdurig verblijf in Indië, waar 't „opstap gaan” uitgesloten was.

Volgens de stamboeken — die overigens zeer onvolledig zijn, waarin ijverig met chloor is gewerkt, en die wekelijks door een anderen schrijver schijnen te zijn bijgehouden — werden in 1815 aangenomen 1200 man, waarvan No. 1 op den 1en Maart en overigens in die maand nog 400, bijna allen afkomstig van het 21e bataillon van linie; tal van vreemdelingen waren hieronder. Slechts iets meer dan 300 man bereikten Indië.

Het handgeld bedroeg 4 dukaten voor 6 jaren dienstneming en f 30 voor 8 jaren, terwijl men overigens in de stamboeken vermeld vindt handgelden van 2 dukaten, f 10 en f 20.

9 April kwamen er 100 man te gelijk zich aanmelden, waaronder een soldaat met het „Legioen van eer”, verworven in den slag aan de Moskowa, en voorts in die maand nog 130; ook van dezen deserteerden er bijna 25 pct.

Onder de in 1816 aangenomen 2400 man was een Nederlander met de Militaire Willemsorde, verkregen voor „La Belle Alliance.” In 1817 stegen de wervingsresultaten tot 3000 man, meerendeels vreemdelingen, waarvan, voor zoover was na te gaan, niet veel meer dan de helft Indië zal hebben bereikt.

In 1822 (7) werd het „Depôt-bataillon van de troepen voor de koloniën No. 33,” omgezet in een „Algemeen depôt der landmagt No. 33”, bestaande uit een divisie (1e) van 4 compagnieën Infanterie en 1 compagnie Artillerie te Harderwijk — bestemd „tot gestadige aanvulling en completeering van de troepen voor den dienst in de Koloniën” — en uit twee (later drie) strafdivisiën te Vlissingen en den Briel.

Eigenaardig was de samenstelling van dit korps ongetwijfeld, „besparing van 's Rijks uitgaven” lag er aan ten grondslag volgens het besluit.

Blijkbaar werd het in die dagen reeds moeilijk het uit Indië gevraagde aantal soldaten uit te zenden, althans 23 Maart 1823 verscheen een nieuw besluit, gericht aan „de Heeren Luitenant-Generaals in de zes groote militaire kommando's het bevel voerende,” om aan de werving voor den kolonialen dienst alle mogelijke uitbreiding te geven. Ook zoodanige gewezen militairen moesten worden aangenomen, aan welke Zijne Majesteit brieven van abolitie had verleend; zonder handgeld (2 dukaten) echter moesten ze zich verbinden om 6 jaren in de koloniën te dienen.

En dat men in Indië soldaten behoefde zal U duidelijk zijn, als ik U herinner, dat de Palembang-expeditiën van 1819 en 21 geene militaire wandelingen waren geweest. De eerste, waaraan ruim 1800 Europeesche minderen deel hadden genomen, was mislukt, zoodat de tweede veel meer inspanning kostte; 2600 zeelieden en 1600 Europeesche minderen waren hiervoor noodig.

Nog werd bepaald, dat voortaan niet meer als voorheen officieren en onderofficieren van het „depôt” uit werven zouden worden gezonden, omdat dit te duur bleek; de plaatselijke en garnizoens-commandanten werden er mede belast.

Zooals U bekend is, eischte de Java-oorlog (1825—1830) de uiterste inspanning voor de handhaving van ons gezag. De normale aanvulling bleek absoluut onvoldoende; buitengewone maatregelen moesten worden genomen. Reeds in 1826 werd daartoe overgegaan op eene wijze, als U blijken moge uit het „extract”, dat ik uit het besluit (Bijlage I) hier doe volgen. (8.)

„Gelet op de noodzakelijkheid” — zegt de Koning — „om aan ons Leger in Oost-Indië eene tijdelijke versterking toe te brengen, ten einde door krachtdadige operatie, aan de aldaar bestaande onlusten een spoedig einde te maken, en willende, voor zoodanigen tijdelijken maatregel, gebruik maken van de erkende gezindheid der officieren en soldaten van Ons leger in het moederland, om zich door oefening in den krijg des te beter te bekwamen voor de verdedigingen en bewaring der onafhankelijkheid van den Staat, en van hun

verlangen om in de gelegenheid te worden gesteld, blijken van moed en beleid te geven

„Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. „Er zal onverwijld worden overgegaan tot de zamenstelling van eene expeditionnaire afdeeling Infanterie, voor de Oost-Indiën, overeenkomstig den voet van formatie, aangeduid in de tabelle, aan dit besluit gehecht.” (9).

Art. 2. „Deze afdeeling zal na twee jaren verblijf in de Oost-Indiën in haar geheel, naar het moederland terugkeeren, of zoo veel vroeger, als de bevochte vrede aldaar zulks gedooft.

„Aan de officieren, onderofficieren en manschappen, die verlaugen mogten na het verstrijken van opgemelden termijn, bij het permanente Oost-Indische leger hunne loopbaan voort te zetten, zal gunstige gelegenheid worden verschaft, om aldaar te verblijven, mitsgaders ook aan de zoodanige dier militairen, welke zich uitzigten op burgerlijke ambten mogten geopend of betrekkingen aangegaan hebben, welke een verlengd of voortdurend verblijf in de Oost-Indische bezittingen, zouden vorderen.”

Art. 3. „De vacatures gedurende het verblijf in de Oost-Indiën, bij de expeditionnaire afdeeling bestaande, zullen alleen kunnen worden aangevuld, door officieren bij dezelve dienende en slechts de helft der tweede luitenants plaatsen, aan verdienstelijke kadets en onderofficieren van andere korpsen afkomstig, mogen te beurt vallen.”

Art. 4. „De expeditionnaire afdeeling, als gedetacheerd beschouwd wordende, zoo zullen de officieren, die bij dezelve blijven dienen, en met haar repatriëeren bij hunne vorige korpsen weder invallen.”

Art. 5. „De bezoldiging, gratificatie tot uitzet en voorschot tot de reis voor de officieren en manschappen, zal in alles gelijk zijn met die der overige Oost-Indische troepen, terwijl ieder jaar van hun verblijf in Oost-Indiën hen voor twee dienstjaren zal worden aangerekend.”

Art. 6. „De officieren der expeditionnaire afdeeling zullen gedurende hun verblijf in die gewesten, onderworpen zijn aan de bijdragen tot het pensioenfonds der officieren aldaar; wanneer zij voor de active dienst onbekwaam mogten worden en

mitsdien tot pensioen in aanmerking moeten komen, zal in eene nadere te bepalen evenredigheid, uit voorschreven fonds, aan hen een verhoogd pensioen worden toegelegd, op welke verhooging zij later, na hier te lande wederom dienst te hebben gepresteerd, aanspraak zullen behouden."

Art. 7. „Onze Commissaris-Generaal van Oorlog is gemachtigd tot de zamenstelling van den staf en het kader der expeditionnaire afdeeling aan Ons (en zulks zoo veel hij noodig en raadzaam mogt oordeelen, met aanstelling van officieren in eenen hooger rang, dan zij thans bekleeden) de vereischte voordragt te doen; daarbij in acht nemende, dat het Onze meening is, dat van elke afdeeling van Ons leger hier te lande, zoo veel mogelijk een gelijk getal officieren en manschappen voor de expeditionnaire afdeeling worde bestemd; zullende overigens, bij deze afdeeling geene officieren worden aangesteld, dan die volkomen tot het bijwonen van eenen werkdadigen veldtocht geschikt zijn en zich, door hun gedrag en hunnen ijver in de dienst, deze gunst waardig hebben gemaakt, om in de gelegenheid te worden gesteld, roem en bevordering te verwerven."

Art. 8. „Uit elke afdeeling nationale infanterie hier te lande, zal, zoo veel mogelijk, eene voltallige kompagnie daargesteld worden, zamengesteld uit manschappen tot de staande armee behoorende."

Art. 9. „Aan elk der onderofficieren en manschappen der expeditionnaire afdeeling zal eene gratificatie van twee ducaten worden uitgereikt."

Art. 10. „De spoedige vereeniging der kompagniën en derzelver goede zamenstelling, zal als een bijzonder blijk van ijver en belangstelling in Onze dienst van wege de chefs der korpsen, worden aangemerkt, en mitsdien op de door hen gedane pogingen en verkregene goede uitkomsten te dezen worden gelet."

Art. 11. „De militairen, uitmakende de expeditionnaire afdeeling, zullen derzelver tegenwoordige uniform behouden, waar aan, echter, de na te melden veranderingen zullen worden gemaakt. Twee goude lussen voor de officieren, en gele kemelhare lussen voor de onderofficieren en soldaten op de kragen en

opslagen. In plaats van den koperen band om den schakot, eene gekroonde W en in stede van den pompon eene witte korte panache, met eene groene top voor de flankeurs; zullende deze, groene wings, en de manschappen van bataillons van linie, witte wings dragen."

Art. 12. „Het is Onze intentie, dat de expeditionnaire afdeeling uiterlijk op de helft van de maand December a.s. in haar geheel naar hare bestemming vertrekke."

Art. 13. „De expeditionnaire afdeeling op Java aangekomen zijnde, zal in geene binnenposten bij kleine detachementen mogen worden verspreid; zijnde het alsmede Onze intentie, dat dezelve, na behoorlijk rust te hebben genoten, bij voorkeur, in haar geheel, tot het bestrijden der muitelingen worde aangevoerd."

Art. 14. „Aan alle militairen, de expeditionnaire afdeeling uitmakende, die zich van hunne pligten zoodanig zullen gekweten hebben, als Wij van hunne Vaderlandsliefde en van hunnen moed, waarop Wij volkomen vertrouwen, mogen verwachten, mitsgaders aan hunne spitsbroeders in Indiën, die aan de krijgsverrigtingen aldaar op gelijke wijze zullen hebben deelgenomen, zal een vereerend onderscheidingsteeken, tot aandenken van betoonde dapperheid en doorgestane vermoeijenissen, worden geschonken; behoudende Wij ons voor, om den aard en de zamenstelling van dat versiersel nader te regelen."

Twee dagen later reeds werden artilleristen en cavaleristen gevraagd „voor den dienst in de Oost-Indiën", „gebruik makende van de bereids betoonde bereidwilligheid voor de dienst in de Oost-Indiën, zoo bij het wapen der Artillerie, als bij dat der Kavallerie, ten einde tot de zamenstelling over te gaan van twee detachementen van ieder wapen, respectievelijk 150 hoofden, en deze te stellen ter beschikking van Onzen Minister voor de Marine en Koloniën, om met de eerstkomende scheepsgelegenheid naar Java te worden toegebracht; . . ."

Ter nauwer nood konden de troepen uit Nederland naar Java vertrokken zijn of nieuwe bepalingen omtrent de wer-

ving bleken noodig, in de eerste plaats vermoedelijk wel om mogelijke verliezen aan te kunnen vullen.

Den 26en Februari 1827 ging te Brussel uit de Verordening — No. 13 — van den K. G. voor het D. v. O., Prins FREDERIK, aan de „Heeren Luitenant-Generaals enz.”, waaraan het volgende ontleend is.

„Het is mij voorgekomen, dat de behandeling van deze voor 's Rijks dienst aangelegen zaak — n.l. „het bevorderen der belangen van de koloniale werving” — voor eene gepaste uitbreiding vatbaar is, en er, naar mate van plaats en omstandigheden, nog verschillende middelen kunnen worden aangewend, om meer en meer gunstige uitkomsten daaromtrent te verkrijgen. In deze overtuiging heb ik het niet ondienstig geacht, U HoogEdelGestrenge te doen kennen, dat ik niet ongenegen ben om de plaatselijke kommandanten te ontmoet te komen, in de hulp welke zij kunnen noodig hebben, om aan hunne pogingen ten nutte der koloniale werving, meerdere kracht en levendigheid bij te zetten. Ik sta ten dien einde toe, dat zij, dit voor hunne oogmerken dienstig oordeelende, een of meer onderofficieren ter hunner beschikking van de kommanderende officieren der korpsen aanvragen, die gedurende den tijd, dat zij voor gezegde werving zullen werkzaam zijn, vrij van alle dienstpligten bij hun korps zullen wezen. Eene vaste toelage zal aan deze onderofficieren hiervoor niet worden te goed gedaan. Hun ijver zal echter, niet onbeloond blijven . . .

„Ook vinde ik geene zwarigheid, dat van de diensten van brave en nog ijverige gegageerde onderofficieren worde gebruik gemaakt, wanneer deze hun verkieslijker dan onderofficieren van de korpsen mogten voorkomen, in welk geval aan deze gegageerden, eene kleine wekelijksche of maandelijksche toelage, boven hun gagement, kan worden toegestaan.

„Bij de zelfde gelegenheid ben ik tevens gezind om aan de plaatselijke kommandanten kleine geldelijke voorschotten te geven, tot het doen van uitgaven, welke dienstig kunnen zijn tot het aanmoedigen der werving.

„Van dien aard beschouw ik, het uithangen van vlaggen uit zoodanig eene goed ter naam en faam staande herberg,

welke door het kommandement als het voornaamste stand kwartier van deszelfs verrigtingen zoude kunnen beschouwd en uitgekozen worden, hetgeen het belang der houders van zoodanige uitspannings-plaatsen tevens daardoor zoude opwekken en waarbij met hen, des noods, met uitreiking eener kleine tegemoetkoming, zou kunnen bepaald worden, om hetzij op de markt, hetzij op een anderen geschikten dag in de week, zoogenaamd muziek te maken.

„Het proclameren der werving behoort ook, van tijd tot tijd, herhaald te worden, vooral is het van belang om dit op die dagen te doen, dat de landbouwers zich om deze of gene belangen in de steden vereenigen, daar het te vermoeden is, dat vele behoeftige ingezetenen van dorpen en gehuchten, soms volstrekt onbekend blijven, met de gelegenheid, welke tot een voor hen nuttig bestaan openstaat, en daarmede door de bedoelde proclamatie soms bekend worden of door de aandacht van derden daaromtrent worden ingelicht.

„Er zijn voorts in het Rijk, onder verschillende klassen van menschen, een aantal geschikte voorwerpen verspreid, die vroeger reeds en wel als onder-officier gediend hebben, en die alleen van het weder dienst nemen worden teruggehouden, door de niet onprijsselijke eerezucht om volstrekt in geen minderen rang te dienen, dan die waarmede zij zijn bekleed geweest en in welken zij eervol zijn ontslagen. Vele van zulke gewezen militairen zouden voor den overzeeschen dienst, als eene aanwinst te beschouwen zijn, en ik verlang dus dat de aandacht der plaatselijke kommandanten zich op zulke voorwerpen vestige.

„Ik vertrouw van hen, dat hunne persoonlijke ondervinding spoedig den geschikten van den ongeschikten zal weten te onderscheiden; dat het onderzoek der bescheiden, waarmede de bedoelde personen de dienst hebben verlaten niet ligtvaardig zal geschieden en uit dien hoofde dan ben ik er niet tegen, dat enkele aannemingen voor de koloniale dienst dadelijk in den vroeger bekleeden of daar aan naastbijkomenden rang geschiede: die van adjudant-onderofficier alleen uitgezonderd, hoewel mij van daaromtrent voorkomende gevallen, altijd nog een gemotiveerd rapport en voorstel kan worden

aangeboden. Zijn er andere voorwerpen, die nimmer gediend hebben, of niet zoo onmiddellijk als eene aanwinst voor de koloniale kaders te beschouwen zijn en die, echter, gaarne eenig uitzicht op bevordering zouden wenschen te hebben, dan kan almede hun daarvan bij de aanneming, de schriftelijke verzekering worden gegeven, onder voorwaarde, evenwel, dat zij zich die gunst en onderscheiding, door eenigen tijd onbesproken en met ijver te dienen, alvorens moeten waardig maken.

„Ook de juiste bepaling van den ouderdom der aan te nemen manschappen, volgens de instructie op de werving, op 36 en 40 jaren, uiterlijk gesteld, geeft wel eens aanleiding, dat personen, die nog zeer geschikt voor de koloniale dienst zouden zijn, worden afgewezen, alleen omdat zij slechts even den vastgestelden leeftijd hebben bereikt (10).

„Door sommige militaire autoriteiten is mij het nut betoogd, om al dadelijk aan de geëngageerd wordende manschappen, een gedeelte van het hun toegekend handgeld uit te betalen. Ik ben er niet tegen, behoudens die voorwaarde, dat het uitbetaald wordende gedeelte, waarvan het maximum op een derde der geheele som gesteld wordt, ten laste zal blijven van den uitbetaler, wanneer het engagement te Harderwijk niet wordt bekrachtigd.

„Ik vleije mij, dat van alle deze meer ruime voorschriften een gepast gebruik zal worden gemaakt; waarbij ik nog voege, dat ook eenige voor de dienst der koloniale kavalerie geschikte manschappen kunnen worden aangenomen en het mij aangenaam zal wezen, dat eenige bevorens gediend hebbende artilleristen, bepaald om bij hun oud wapen op Java te dienen, worden aangenomen”.

Uit hetgeen ik U heb medegedeeld — en mogelijk herinnerd — uit de eerste 15 jaren der koloniale werving, is te concluderen :

- 1e. dat aan het gehalte van den vrijwilliger, zoowel physiek als moreel, niet altijd de eischen konden worden gesteld, die gewenscht waren;
- 2e. dat bij ernstige verwickelingen in Indië, die buitenge-

wone aanvulling noodzakelijk deden zijn, gerekend kon worden op den steun van het leger h. t. l.;

3e. dat zonder *vreemdelingen* de Indische troepenmacht niet op de vereischte sterkte kon worden gehouden.

II.

Zooals reeds gezegd, de C.-G. VAN DEN BOSCH wilde de verdediging der koloniën tegen den B. V. ook opdragen aan het leger, waarvoor hij echter eene legersterkte van 30000 (11) man noodig achtte (16000 man bezettings- en 11 à 12000 man mobiele troepen, voorts 2 à 3000 man voor de B. B.); voor de *vredesterkte* — dat wil dus vermoedelijk zeggen „tot handhaving der rust in de koloniën” — vermeende hij p. m. 13000 man voldoende, waarvan ongeveer de helft Europeanen.

Ik moet U herinneren aan het oordeel der commissie van 1814, die het handhaven van de inwendige rust in de koloniën de taak achtte van de landmacht en het bestrijden van den B. V. die der zeemacht, omdat ook mijne conclusiën in die richting gaan en mijne voorstellen daarmede verband houden.

Bijna tien jaren later — 1840 — was reeds eene troepenmacht ter sterkte van bijna 20000 man noodig tot handhaving der inwendige rust, waarvan het $\frac{2}{3}$ gedeelte op Java; de behoefte aan officieren was toen gestegen tot 820 Europeesche en 60 inlandsche en aan Europeesche minderen tot ruim 6000 man. Bovendien rekende men op 1500 negersoldaten, slaven van de kust van Guinea.

In de formatie van 1853 waren de evengenoemde geïallen gestegen tot 1200 Europeesche en 120 inlandsche officieren, benevens 10000 Europeesche minderen op eene legersterkte van 26500 man, waarvan 18500 man op Java.

Inmiddels was de overtuiging doorgedrongen, dat de mogelijke B. V. tot grooter krachtsinspanning in staat zou kunnen zijn dan men altijd vermeend had, zoodat in 1844 reeds de voor defensie-doeleinden naar Java uitgezonden Generaal von GAGERN eene legersterkte van 39000 man noodig achtte om het bezit der koloniën met eenige kans op succes te verzekeren.

Ongeveer 30 jaren later was de behoefte aan Europeanen gestegen tot p. m. 1450 officieren en 15000 Europeesche minderen, bij eene legersterkte van ruim 30000 man, en dat alleen tot handhaving van de rust *in* de koloniën; Atjeh was de hoofdoorzaak hiervan. Voor een eventueel optreden tegen den B. V. vermeende men nog altijd met de troepensterkte van Generaal von GAGERN te kunnen volstaan (veldleger van 7 brigades), thans echter voor het behoud van Java *alleen* (zie „Antwoord op eene prijsvraag door het Bestuur onzer Vereeniging uitgeschreven”, 1886).

Wat de Europeesche minderen betreft, het aantal van 15000 werd, voor zooverre mij bekend, nimmer bereikt. De formatie was dan ook in 1905 nog geen 14000 man en in de volgende jaren nog geen 13000 man. Ook deze getallen werden niet bereikt; terwijl de sterkte in 1905 nog p. m. 12500 man was, daalde deze tot 10600 man in 1906, om vervolgens weer te stijgen tot p. m. 11000 man in 1910.

Aanzienlijk toegenomen was intusschen de sterkte aan inlandsche soldaten, waaronder v. n. Amboneezen. Rekende men in 1882 op nog geen 1000 Amboneezen en op p. m. 14500 inlanders, in 1905 waren deze getallen geworden resp. 5850 en 17000.

In welke mate de B. V. invloed heeft gehad op de opvolgende formatiecijfers van het I. L., is mij niet bekend; wel heeft die B. V. nu ruim $\frac{3}{4}$ eeuw *veel* invloed uitgeoefend op de Indische militaire wereld in 't algemeen, zooals blijken moge uit de lezing, die ik, bijna 5 jaren geleden, het genoegen had hier te mogen houden (zie *Orgaan*, VIIIe afl. 1906/1907, bladz. 939 e. v.)

De krachtsinspanning, waartoe opvolgende schrijvers den eventueelen B.V. in staat achtten, was inmiddels ook gestegen; in 1902 vermeende toch de toenmalige Kapitein DE GREVE, bij eene invasie, aanvankelijk, op p. m. 45000 man tegenpartij te moeten rekenen; bij de laatste manoeuvres op Java werd in de „Veronderstelling” reeds het getal 50000 genoemd.

Ik teeken hierbij aan, dat inmiddels het aantal mogelijke tegenstanders eveneens gestegen was; Japan, dat in 1894/95

proeven van bekwaamheid had afgelegd in China, en de V.-Staten van N.-Amerika waren onze naaste bureu geworden.

Eigenaardig is wel het groot aantal voorstanders van de B. V.-bestrijding door het leger, vooral in verband met het feit, dat de I. V. ons, na den Java-oorlog, herhaaldelijk nog de handen meer dan vol heeft gegeven. Zoo op Sumatra's Westkust, waar van 1830—49 de troepenmacht steeg van 1000 tot 4900 man (Bondjol); de Bali-expeditiën (1846, 48 en 49) die eene troepenmacht eischten resp. van 1500, 1500 en 3750 man; de Boni-expeditiën (1859 en 60) van resp. 2600 en 2000 man; de Bandjermasin-krijg (1859—63) van ruim 2000 man, en in de laatste jaren de Lombok-1894/95), Pedir- (1898), Djambi-, Boni- en Bali-expeditiën, die resp. 1800 tot 2400, 3000, 2000, 2700 en 1800 man vereischten. Ik heb de kleinere expeditiën, als Lampongs (1846, 51, 56), Palembang (1849/55 en 1856/60), Pasoemah (1862, 66, 67), West-Borneo (1850/58), Djambi (1858), Asahan (1865/66), Celebes (1850, 1856), Ceram en Ambon (1858--60, 64/65), Timor (1857) en die van de laatste jaren nu nog buiten beschouwing gelaten, terwijl voorts vooral de Atjeh-krijg jaren en jaren veel van de krachten van het leger heeft gevraagd, vooral kort na den afval van Toekoe OEMAR (1896).

Feitelijk dus kon er tot voor korten tijd, practisch, geene sprake zijn van eene B. V.-actie door het leger. Nu eerst, sinds de G.-G. VAN HEUTSZ de laatste jaren ons gezag over den geheelen archipel krachtig en, naar verwacht mag worden, duurzaam bevestigd heeft, nu eerst zou dat het geval *kunnen* zijn.

Een oogenblik uwe aandacht nog voor de akten.

De Belgische gebeurtenissen — de Java-oorlog was gelukkig juist geëindigd — deden de uitzending naar Indië tot een minimum dalen; trouwens, op nieuw was eene hevige desertie-epidemie uitgebroken.

Bij besluit van 4 Juni 1831, No. 23 werden daartegen maatregelen getroffen, terwijl enkele maanden later besluit van 25 November, No. 18 — den Kolonel CLEERENS, van het I. L. met verlof h. t. l., toegestaan werd het korps „Jagers

van CLEERENS" op te richten, waarvan er later velen Indië bereikten.

De samenstelling van dat korps — gewezen en h. t. l. met verlof zijnde onderofficieren en minderen van het I. L.; personen, die na het verlaten van den militairen dienst in België over de grenzen kwamen, met verlangen om in Nederlandschen dienst over te gaan; vreemdelingen uit Belgischen dienst overgekomen — wijst er ook op, dat nog steeds de liefhebberij voor den Indischen militairen dienst — I. M. D. — niet bijzonder groot was. Reeds in 1833 — besluit 9 September, No. 29 — was het noodig andermaal de autoriteiten te verzoeken „de keuze der zich aanbiedende recruten, z. m. voor eenigen tijd althans, *uitsluitend* op dien dienst te richten”, omdat de werving den laatsten tijd zeer was achteruitgegaan.

Nog geen tien jaren later — besluit van 8 April 1842 — was men zelfs reeds gedwongen om met opzicht tot de geneeskundige visitatiën der recruten, tijdelijk, minder strenge verordeningen dan de bestaande vast te stellen. Bepaald werd, „dat voortaan alle manschappen, die zich als gewoon recruit voor den bedoelden dienst aanbieden, zullen worden geadmitteerd, bij aldien zij geacht kunnen worden de fysieke geschiktheid te bezitten om als vrijwilliger bij het Leger h. t. l. te dienen, alsmede dezulken, die voor de nationale militie geschikt geoordeeld worden”; voorts, „dat bij aldien enig persoon, dientengevolge, met een of ander licht gebrek voor den K. M. D. zal worden geadmitteerd, dat gebrek duidelijk zal worden omschreven in het certificaat van den engagements staat.”

Het volgende jaar werden de strafdivisiën van het „Algemeen depôt der Landmagt No. 33” afgenomen en de 1e divisie omgezet in het „Koloniaal Werfdepôt”, dat op den 1en Januari 1844 in werking zou treden; het bleef te Harderwijk in garnizoen. De taak van dat korps — 4 compagnieën -- omvatte: de aanwerving, uitrusting en oefening der manschappen, bestemd tot aanvulling der landmacht in „'s Rijks overzeesche bezittingen”, mitsgaders in het voorloopig opnemen van de, uit die gewesten teruggezonden militairen.

In 1845 werden de bepalingen op de aanneming van vrij-

willigers voor den K. M. D. op nieuw eenigszins milder; vrijwilligers konden tot 44-jarigen leeftijd aangenomen worden en ook indien ze slechts 1,50 M. lang waren (circulaires van 17 en 22 April).

Het volgende jaar ging men nog verder (besluit 19 Augustus 1846, No. 37) door manschappen uit de 2e klasse van M. D. tot eene koloniale verbintenis toe te laten, die gedurende 2 à 3 maanden blijk hadden gegeven die gunst niet *omwaardig* te zijn, terwijl in 1848 het handgeld verhoogd werd van *f* 10 voor Nederlanders en *f* 6 voor vreemdelingen op resp. *f* 24 en *f* 9 (besluit 15 Maart 1848). Enkele maanden later werd het handgeld zelfs *f* 40 voor Nederlanders; terwijl voorts aanbrengpremiën werden uitbetaald, resp. van *f* 10 en *f* 1 (besluit 17 Augustus 1848) voor Nederlanders en vreemdelingen.

Deze bepalingen moesten bekend worden gemaakt op het platte land; den militairen autoriteiten werd nogmaals aanbevolen geene middelen onbeproefd te laten om de koloniale werving te bevorderen.

Het resultaat van al deze maatregelen — waaronder, zooals we zagen, zeer bedenkelijke — was, dat naar Indië kon worden uitgezonden het gewone jaarlijksche contingent van 1000 man en, na het Bali-echec, een buitengewoon contingent van de zelfde sterkte, door het Indische legerbestuur gevraagd.

In 1850 hadden die maatregelen echter hun effect reeds weer verloren; men was gedwongen op nieuw zijne toevlucht te zoeken bij vreemdelingen. In 1852 werd derhalve het handgeld der vreemdelingen verhoogd tot *f* 24 (besluit van 6 September), terwijl in 1854 de handgelden van beide categorieën nogmaals verhoogd werden: *f* 60 voor Nederlanders en *f* 40 voor vreemdelingen.

Bij besluit van 8 Augustus 1859 werd ter kennisse gebracht van het leger, „dat het Zijne Majesteit behaagd had Hoogst-deszelfs landgoed Bronbeek ten geschenke te geven tot de inrichting van een „Koloniaal militair invalidenhuis“. Aanleiding werd daarin gevonden de hoop uit te spreken, dat dit bij het L. h. t. l. den lust levendig zou houden om in Indië te gaan dienen.

Kort daarna — besluit van 24 October 1859 — werd bepaald,

dat aan onderofficieren en korporaals van het L. h. t. l. resp. *f* 140 en *f* 125 „premie” uitbetaald zou worden, bij overgang naar het I. L.; 6 Januari d.a.v. werd de naam „premie” vervangen door „gratificatie” en tevens bepaald, dat het ontvangen dier gratificatie geen beletsel zou zijn om eventueel officier te worden.

Dank zij den buitengewonen toeloop van vreemdelingen, had men in 1860 p.m. 2500 Europeesche militairen boven de formatie, maar ook was een gevolg hiervan de opstand — in 1860 — te Semarang, die gelukkig nog in de geboorte gesmoord kon worden.

In 1861 ging men krachtdadig voort met de werving te bevorderen. „Geene gepaste middelen onbeproefd willende laten om die werving aan te moedigen, heb ik — M. v. O. — mij vereenigd met het voorstel van den Chef van het K.W.D. om ook de aanbrenghpremie toe te kennen aan militairen van dat depôt, die, tijdens hun verlof bijv., recruten voor den K.M.D. te Harderwijk aanbrenghen” (circulaire 3 April).

Tevens werd den plaatselijken- en garnizoenscommandanten aanbevolen, niet alleen om zich nauwkeurig bekend te houden met de voorschriften op de koloniale werving, maar ook om die werving te beschouwen als een der *gewichtigste* punten, aan hunne zorg toevertrouwd, als een onderwerp zelfs van *staatsbelang*, hetwelk niet genoeg kon worden behartigd. Bij circulaire van 18 Januari 1861 reeds was den regiments- en korps-commandanten aanbevolen, om den overgang van militairen naar het I. L. met alle ten dienste staande mid-delen te bevorderen.

In April werd door den M. v. O. het boekwerk „Naar Nederlandsch Indië” — van den boekhandelaar M. J. VISSER — onder de aandacht van de „Chefs der korpsen en diensten” gebracht en hun aanbevolen de verspreiding daarvan te bevorderen.

De volgende jaren steeg het handgeld nog voortdurend, in 1862 zelfs tot *f* 120 voor „ingelijfd en bij de militie en voor ingeschrevenen, die nog kunnen worden opgeroepen”; in 1864 tot *f* 150 voor Nederlanders en *f* 120 voor vreemde-

lingen, in 1866 tot *f* 200 voor Nederlanders en *f* 160 voor vreemdelingen; de gratificatiën voor onderofficieren, korporaals en soldaten der Infanterie werden gesteld op resp. *f* 180, *f* 170 en *f* 160; voor cavaleristen en artilleristen op *f* 200, en voor mineurs en sapeurs op *f* 160. In 1870 verminderde men deze gratificatiën weer met *f* 40—*f* 50; in 1873 was men gedwongen ze weer te doen stijgen (1e Atjeh-expeditie). Maar men ging nog verder, want de nood was zeer hoog gestegen. Zonder certificaat van goed gedrag gepasporteerde militairen, die voor den K. M. D. geschikt en in hunne woonplaats gunstig bekend waren, konden tijdelijk — voor 2 jaren met *f* 120 handgeld — worden aangenomen. De leeftijdsgrens werd weer gebracht op 44 jaren, terwijl gewezen Indische militairen voor 2 jaren naar Indië konden gaan met *f* 220 handgeld, waarvan *f* 100 uit te betalen bij terugkomst. Nederlandsche recruten en vreemdelingen, die 2 jaar naar Indië gingen, kregen *f* 200 handgeld; ingelijfden bij de militie konden voor 2 jaren gedetacheerd worden.

Zoodra de bron echter behoorlijk begon te vloeien — einde 1873 — stopte men haar weer; de affaire bleek te duur; van 2 jaren toch werden 6 jaren gemaakt voor de recruten evengenoemd; de detachering van „ingelijfden bij de militie” werd zelfs stop gezet.

Een half jaar later echter werden alle hens weer aan dek geroepen; aan de Atjeh-expeditie zat toch meer vast dan men aanvankelijk gemeend had.

Voor 6 jaren werd *f* 300 uitbetaald, voor 4 jaren *f* 200. Ingegaan werd zelfs op het voorstel van den commandant der Luxemburgsche gendarmerie om ons vreemdelingen en op dat van den Minister-resident te Rome om ons de uit pauselijken dienst ontslagen Zwitsers te bezorgen.

Een gepensioneerd officier was (begin 1875) ook in die richting te Darmstadt werkzaam. In ons land werden — per provincie 3 — onderofficieren als wervers den boer opgezonden; de Minister van B. Z. werd er zelfs voorgespannen om te zorgen, dat den wervers alle mogelijke hulp en bijstand zou worden verleend. Resultaten had deze wijze van werving zoo goed als niet en al heel spoedig behoorden

deze werf-onderofficieren, gelukkig, weer tot het verleden.

Beter resultaat had de werving in het buitenland, althans Harderwijk werd te klein en het fort Kijkduin bij den Helder moest gastvrijheid verleenen aan de, in hoofdzaak uit Duitschers, Franschen, Belgen en Zwitsers bestaande, kolonialen.

Het schijnt me hier de plaats U te wijzen op het effect der achtereenvolgens getroffen wervings-maatregelen, waarvoor ik beleefd verwijs naar de Bijlagen II en III. Tot mijn spijt kon ik niet de beschikking krijgen over voldoende gegevens vóór 1855.

De werving van *vreemdelingen* wil ik thans nog kort toelichten.

Na afloop van den Krim-oorlog keerde het „Britsche vreemdenlegioen” naar Engeland terug en boden tal van officieren zich aan, met hunne manschappen, om in dienst over te gaan bij het I. L., van welk aanbod door onze regeering blijkbaar gretig gebruik werd gemaakt (1856—57) zooals de grafiek aantoont.

In 1857 was er te Lorrach in Baden een werfbureau ingericht, onder leiding van een Nederlandsch hoofdofficier, aan wien toegevoegd een officier van gezondheid en eenige onderofficieren. Speciaal had dit de werving van Zwitsers ten doel (handgeld f 80). In 1858 werd dit bureau overgebracht naar Mannheim en in 1859 naar Biebrich (Hertogdom Nassau). In 1861 werd te Altona een bureau opgericht voor de werving van Denen, Zweden en Noren, terwijl er eveneens te Rijssel een werfbureau is geweest voor de werving van Franschen en Belgen.

Voor de aanwerving van Afrikanen was er een dergelijk bureau te St. George d'Elmina, op de kust van Guinea (12).

Aangetekend zij nog, dat herhaaldelijk was gebleken, dat in het buitenland op groote schaal valsche documenten vervaardigd werden voor personen, die in het I. L. dienst wilden nemen.

Toen in 1859 de vreemdelingen te Harderwijk tot ernstige rustverstoringen overgingen, beperkte men direct den toeloop,

om dien echter weer te bevorderen, zoodra door buitengewone omstandigheden in Indië het benoodigd aantal vrijwilligers van Nederlandschen landaard niet te verkrijgen was.

Den 1en Januari 1877 trad een nieuw gagementsreglement in werking, waarbij de pensioenen enz. verbeterd werden; in 1880 werd dat reglement herzien.

In 1878 bleek de behoefte aan vrijwilligers niet zoo groot meer en werden dus beperkende bepalingen gemaakt, zoowel voor de plaatsvervangers bij de militie als voor de vreemdelingen, wier handgeld verminderd werd tot *f* 200 voor 6 en tot *f* 100 voor 4 jaren, terwijl het volgende jaar een andere rem werd aangelegd, n.l. strengere eischen wat betreft het gehalte en „de papieren”. Nederlanders waren echter blijkbaar nog gewenscht, althans (einde 1878) werd op nieuw getracht, door middel van geschikte onderofficieren-wervers, in en in de omstreken der 14 grootste steden, in ons land in de aanvulling te voorzien. Ook de Minister van B. Z. werd weer uitgenoodigd in deze aangelegenheid behulpzaam te willen zijn. Evenals de vorige keeren echter, werd ook thans weer deze maatregel — nu na 3 maanden reeds — ingetrokken, bij gebrek aan resultaat.

De nu volgende jaren bleek het noodig in de engagementsakten eenige bepalingen op te nemen, die een gevolg waren van de minder goede trouw der aangenomenen bij de aanwerving, in dien zin, dat door sommigen hunner verzwegen was, wat den lande aangenaam was geweest te weten; de gevolgen van de massa-aanwerving van vreemdelingen in *zeer* korten tijd begonnen zich te doen gevoelen.

In 1881 werden nieuwe bepalingen vastgesteld voor de werving, die zich in hoofdzaak gehandhaafd hebben tot den jongsten tijd: reorganisatie van het K. W. D. (D. v. O. 15 Dec. 1881, III. Afd., No. 50).

Alle autoriteiten bij de landmacht hadden de werving van vrijwilligers voor de koloniale troepen zoo veel mogelijk te bevorderen, in het bijzonder echter de Commandant van het K. W. D., benevens de garnizoens- en plaatselijke-commandanten, die aan de voorwaarden voor dienstneming met gepaste middelen meer algemeene bekendheid hadden te geven.

In 1883 gelukte het andermaal niet om het gevraagde contingent uit te zenden, wat ook in 1884 en 1885 het geval bleef. Eenige beperkende bepalingen werden nu opgeheven -- o. a. betreffende het niet uitbetalen van aanbrengr premie voor bijzondere categorieën van vrijwilligers -- terwijl de aandacht van het L. h. t. l. werd gevestigd op de gunstige bepaling voor eene 2-jarige detachering van miliciens, waardoor in 1886 eenige betere resultaten werden bereikt.

In 1887 werden de provinciale-adjudanten aangespoord de militieplichtigen te wijzen op de voordeelen van eene tweejarige detachering; resultaten van belang werden ook hiermede niet bereikt.

Een nieuw middel werd nu in toepassing gebracht om de werving te bevorderen, n.l. om personen, die wegens hun verleden niet in alle opzichten aan te bevelen waren, maar die evenmin onder de onverbeterlijken of diepgevallenen konden worden gerangschikt, en die overigens aan de gestelde eischen voldeden, niet onvoorwaardelijk van den K. M. D. uit te sluiten; deze personen konden 1 jaar op proef dienen bij het bataljon te Doesburg. Gaven ze echter in 6 maanden blijken van verbeterd gedrag, dan konden ze zelfs op dat tijdstip reeds overgaan bij het I. L.

Ook personen, die wegens „lichte gebreken” ongeschikt waren verklaard, konden, met machtiging van den M. v. O., toch tot eene verbintenis worden toegelaten. Waar voorts ook aan kader behoefte was, konden onderofficieren van het L. h. t. l. voor 4 jaren gedetacheerd worden met *f* 200 gratificatie.

Toen in 1889, door dezen maatregel, een overcompleteet aan inf.-onderofficieren bij het I. L. ontstaan was, werd hij weer ingetrokken, om het volgende jaar, bij nieuw incompleteet, op nieuw te worden ingevoerd.

Ook de Minister van Koloniën — M. v. K. — nam in 1887 maatregelen om de werving te bevorderen en wel door een 4-tal officieren en gewezen officieren van het I. L. te machtigen bepaalde provinciën in ons land voor dat doel te bezoeken. Uit den aard der zaak kon dit geen resultaat opleveren; van de 28 personen, die zij van October 1887—Juni

1888 naar Harderwijk opzonden, konden er slechts 9 aangenomen worden als soldaat.

Men wilde het nu blijkbaar met de uniform probeeren, althans de in Indië ingevoerde helmhoed mocht ook gedragen worden door de uit Harderwijk met verlof vertrekkende militairen. Of dat middel één man mag hebben bewogen om dienst te nemen?

In 1888 werd bepaald, dat de pensioenen aan de Indische mindere militairen uitbetaald zouden worden in het begin van het kwartaal; een goede maatregel ongetwijfeld, die echter nog gewijzigd zou dienen te worden in dien zin, dat het pensioen *wekelijks* te verkrijgen ware. Wel zal dit eenige meerdere uitgaven ten gevolge hebben, maar deze uitgaven mogen gerangschikt worden onder de „welbestede”, want aan velerlei ellende zou dan een einde kunnen komen.

Voorts werden gratificatiën verstrekt aan de militairen, die met gagement of paspoort dan wel wegens afkeuring den dienst verlieten: *f* 120, *f* 75 en *f* 60. resp. voor de onderofficieren, korporaals en soldaten en voorts eene gratificatie van *f* 50 voor elk jaar reëngagement boven de 6 jaren van het eerste verband, mits men zich in een of meer termijnen voor minstens 6 jaren had gereëngageerd.

Nog werden ingesteld de „Commissariaten van afmonstering” te Amsterdam en Rotterdam, om de uit Indië terugkeerende vrijwilligers, behalve onderofficieren, in de gelegenheid te stellen den dienst te verlaten, onmiddellijk na aankomst in het vaderland; ook een uitstekende maatregel.

Waren in 1886 ook al eenige betere resultaten bereikt met de werving, in de volgende jaren kon het gevraagde contingent weer niet worden uitgezonden. Andermaal werden de autoriteiten van het L. h. t. l. aangespoord hun best te doen; *aanplakbiljetten* werden thans verstrekt, waarin opgenomen werd, dat inlichtingen *kosteloos* te verkrijgen waren, wat eenig licht doet vallen op het parasietendom. Ook in de plaatselijke bladen moesten inlichtingen verschijnen.

In 1890 drong de G.-G. van Ned. Indië aan op *meer en spoediger* uitzending; vooral aan kader was behoefte. Het gevraagde contingent was echter niet uit te zenden.

Eene op te richten „Koloniale Reserve” zou nu verbetering brengen (besluit van 24 Augustus 1890, No. 18, waarbij eene „Voorloopige Regeling” werd vastgesteld tot 1 Januari 1894), in dien zin, dat daarbij opgenomen zouden worden de wegens *tijdelijke* ongeschiktheid terugkeerende militairen — ook vreemdelingen — terwijl het korps voorts zou dienen als kern voor de uitzending van suppletietroepen. De personen der 1e categorie werden te Zutphen gelegerd, die der 2e te Nijmegen. De te Zutphen herstelde militairen zouden via Nijmegen, de vreemdelingen echter via Harderwijk naar Indië terugkeeren.

De minder gunstige wervingsresultaten in 1890 waren oorzaak, dat in 1891 de keuringseischen — voor in Indië geboren, of daar 2 jaar gediend hebbende militairen — weer eenigszins milder werden. Enkele maanden later werd daartoe ook overgegaan voor de W.-I. werving.

Voor de O.-I. bleef de uitzending nog herhaaldelijk beneden de aanvragen (zie Bijlage II).

Uit het voorgaande zal U, hoop ik, duidelijk gebleken zijn tot welk eene verscheidenheid van middelen men, in den loop der jaren, zijne toevlucht heeft moeten nemen, uitsluitend om troepen in Indië in staat te stellen ons gezag te handhaven onder de bevolking en hoe onmisbaar de hulp was ons, in de eerste 6 jaren van den Atjeh-krijg geboden door bijna 12000 vreemdelingen, op eene aanvulling van p. m. 20000 man. Desondanks had de gevergte krachtsinspanning herhaaldelijk het leger volkomen uitgeput.

Nog wil ik hier wijzen op de bereidwilligheid der korpsen van het L. h. t. l. in de jaren 1861, 64/69 en 73, welk verschijnsel zich wederom voordeed in de kritieke jaren 1894 en 1896.

Ik vermeen ook hier de conclusie te mogen herhalen, vermeld op bladz. 17 hiervoren.

De aanvulling voor W.-I. heb ik buiten beschouwing gelaten, omdat de behoefte aan militairen in die kolonie nooit groot was. Echter was de lust om daar te dienen geringer nog

dan voor O.-I., weshalve in 1880 het handgeld voor de naar die koloniën uit te zenden militairen gebracht werd op *f* 300, terwijl geoefende militairen van het O.-I. leger, bij overgang naar de W.-I. troepenmacht, gratificatiën kregen. Niettegenstaande deze bepalingen was men in 1882 toch genoodzaakt ook „vreemdelingen” voor W.-I. toe te laten, aanvankelijk tot een beperkt, later zelfs tot een onbeperkt aantal.

Nog zij hier vermeld, dat ook aan de „Inrichtingen voor kaderopleiding” te Kampen (1850), Schoonhoven (1873) en Utrecht (1875) — resp. voor de Infanterie, Artillerie en Genie — gelegenheid bestond kader voor Indië te vormen, doch dat de resultaten hiervan ten eenenmale in wanverhouding stonden tot de opleidingskosten.

Toen de Koloniale Reserve — K. R. — werd opgericht, waren de verwachtingen hoog gespannen, waarvoor trouwens alle reden was.

De voordeelen, welke eene verbintenis te Nijmegen — alleen voor Nederlanders — bood, waren vele.

Het handgeld was *f* 100 meer dan te Harderwijk, men bleef in den regel 1 jaar bij het korps, alvorens te worden uitgezonden, had recht om na het eindigen van het verband of na een zesjarig verblijf in de koloniën naar Nederland terug te keeren, zonder de verhoogde soldij te verliezen en kreeg het vooruitzicht op eene verhooging van gagement van 10 %, waartegenover alleen stond het verlies der gratificatie bij het verlaten van den dienst. En dat alles voor eene verbintenis om te dienen bij de koloniale troepen *zoowel in als buiten Europa*.

Doordat bij het verlaten van den dienst geene gratificatie werd genoten, zou bij het aangaan der verbintenis slechts een deel van het handgeld worden uitbetaald; het restant werd belegd in de Rijkspostspaarbank.

Ook bij de oprichting der K. R. bleef de werving nog in hoofdzaak berusten bij het D. v. O.

Om die werving te bevorderen was o.m. in de „Voorloopige Regeling” de bepaling opgenomen, dat ook gewezen koloniale militairen — Nederlanders en vreemdelingen — een „voor-

loopig verband" konden aangaan als „reconvalescent", wanneer de uitslag van een geneeskundig onderzoek deed verwachten, dat zij binnen 2 jaren de geschiktheid voor den actieven militairen dienst zouden kunnen herkrijgen.

Ondanks dit alles echter bleven de resultaten beneden de verwachtingen.

De toeloop van vrijwilligers te Harderwijk bleef stationair; te Nijmegen werden slechts aangenomen in 1891 162 vrijwilligers, w. o. 31 reconvalescenten en in 1892 164, waarvan 57 reconvalescenten.

Ondanks de aan eene verbintenis te Nijmegen verbonden voordeelen, boven die te Harderwijk, bleef men er dus de voorkeur aan geven zich te Harderwijk te verbinden, in de eerste plaats wel als gevolg van de omstandigheid, dat de militairen te Nijmegen daar in den regel een jaar verbleven, alvorens naar Indië te worden uitgezonden en voorts door de invoering van de „spaarbankregeling".

1894, het Lombok-jaar, was buitengewoon gunstig voor de werving, ook bij de K. R.; te Nijmegen werden 422 man aangenomen.

Intusschen had men tot een nieuwen maatregel zijne toevlucht genomen, n.l. door de uit Indië teruggekeerde reconvalescenten in de gelegenheid te stellen hunne loopende verbintenis te verbreken en eene nieuwe aan te gaan bij de K. R., voor 6 of 4 jaren, naar gelang men al of niet militieplichtig was; eene premie van f 200 werd hiervoor genoten.

Van deze gunstige bepaling is ruim gebruik gemaakt; zij kostte den lande dus veel, doch bracht geene nieuwe krachten in het leger.

Zoo is het voorgekomen, dat militairen, die zich te Harderwijk voor 6 jaar verbonden, zeer spoedig na hunne aankomst in Indië als reconvalescent naar Zutphen werden opgezonden, aldaar hun verband verbraken, zich op nieuw verbonden voor 4 jaren — onder genot eener premie van f 200 — en hun dienst hadden volbracht vóór het tijdstip, waarop hun eerste verband geëindigd zou zijn.

Ook werd wijziging gebracht in den tijd van duur der

reëngagementen voor de militairen der K. R.; in stede van 3 of 6 jaren, werd die termijn — in 1897 — „voor ten hoogste zes jaren”.

Ook hiervan bleven de gevolgen niet uit. Degenen toch, die er de voorkeur aan gaven hier te lande te dienen in stede van in Indië, zorgden wel, zich voor zóó korten tijd te reëngageeren, dat uitzending de kosten niet loonde. Werden ze toch uitgezonden, dan waren ze na korten tijd wegens diensteindiging weer in Nederland terug. De soldaten hadden het in die dagen druk over de „beurtschipperij”.

De wervingsresultaten bleven intusschen te Nijmegen zeer matig; in 1899, 1900 en 1903 kwamen bij het korps meer z.g. „reservisten” uit Indië terug, dan vrijwilligers aangenomen werden. Ook te Harderwijk echter verliep de werving langzaam, maar zeker. In 1904, 1905 en 1906 bedroeg het aantal aangenomenen daar slechts 941, 728 en 664 tegen 164, 124 en 161 man te Nijmegen.

Naar andere middelen moest dus worden omgezien om daarin verbetering te brengen.

Tot *bezuiniging* leidde intusschen reeds de opheffing van het K. W. D. in 1907, voortgezet werd de zaak te Harderwijk als filiaal van Nijmegen. Toch bleef ook toen nog de werving berusten bij het D. v. O.

Bij het korps te Nijmegen was men intuschen tot de overtuiging gekomen, dat ruimere toeloop van vrijwilligers, tijdelijk althans, verwacht kon worden — bijv. om het bestaande tekort aan te vullen — indien aan de koloniale werving in het algemeen meer ruchtbaarheid kon worden gegeven, door middel van uitgebreide reclame in de eerste plaats, terwijl voorts resultaat verwacht werd van in de provinciën wonende, tot het kosteloos geven van alle inlichtingen verplicht zijnde „agenten”. In verband daarmee werden „bij wijze van proef” zes oud-onderofficieren van het I. L. aangewezen om tijdelijk op te treden, als „agenten voor den K. M. D.”

Daar hiermede werkelijk resultaten verkregen werden, is dit aantal inmiddels uitgebreid tot 8, met Amsterdam, 's-Gravenhage, Rotterdam, Zutphen, Utrecht, 's-Hertogenbosch, Zwolle en Venlo als standplaats.

In tal van Volksbladen werd op ruime schaal geadverteerd, aanplakbiljetten over het geheele land verspreid en al spoedig bleken de resultaten.

In 1908 reeds werden aangenomen te Harderwijk 1337 vrijwilligers, waaronder 1230 Nederlanders; te Nijmegen 417 man en dat, waar de „aanbrengpremie” slechts op zeer beperkte schaal werd toegekend en de handgelden niet verhoogd waren.

Nieuwe bezuinigingen werden verkregen door de „onderafdeeling” te Harderwijk bij den staf van het korps te Nijmegen aan te trekken, waarvan tevens het gevolg was eene reorganisatie van het geheele korps in dien zin, dat het moest worden of „Koloniale Reserve”, dan wel „Koloniaal Werfdepot”.

In verband hiermede werd in 1909 bepaald:

1e. dat de koloniale werving zou ressorteeren onder het D. v. K.;

2e. dat een nieuw voorschrift betreffende de werving zou worden ingevoerd, waarbij de korpsen van het L. h. t. l. zoo veel mogelijk zouden worden ontlast van de administratieve bemoeienis met die werving;

3e. dat het uitbetalen van aanbrenggelden — behoudens enkele uitzonderingen — zou worden afgeschaft;

4e. dat de verbintenis en ook het handgeld voor allen gelijk zou zijn n.l. *f* 225 voor een zesjarig verband, waarvan — aan Nederlanders — *f* 150 zou worden uitbetaald, terwijl *f* 75 belegd zou worden in de Rijkspostspaarbank;

5e. dat de voordeelen, verbonden aan eene verbintenis bij de K. R., *allen* zouden worden opgeheven;

6e. dat de detacheringstermijn van miliciens van 2 jaren zou worden gebracht op 3 jaren, met behoud der premie van *f* 200, terwijl eene tweede detachering slechts kon volgen, wanneer zij — door verlenging van den detacheringstermijn in O. I., telkens voor 1 jaar, met *f* 50 premie — ten minste 4 achtereenvolgende jaren daar hadden gediend;

7e. dat de afzonderlijke werving voor W. I. zou worden afgeschaft (13);

8e. dat het „proefverband” zou worden ingevoerd — van

$\frac{1}{2}$ jaar tot 1 jaar — voor hen, die voor een dadelijk ingaand verband ongeschikt werden bevonden: hetzij wegens minder fysieke geschiktheid, dan wel wegens een minder gunstig verleden (14).

De toestand is nu feitelijk, dat het K. W. D. heet K. R.

Nog een enkel woord om U mede te deelen, dat ook eene proef met Surinamers in 1909 en 1910 povere resultaten opleverde; met veel moeite zijn er een 30-tal — door de K. R. — naar Indië uitgezonden. Dit aantal vormde een zeer gering percent van degenen, die in Suriname voor den dienst in O. Indië gekeurd waren.

De proef werd niet voortgezet, „faute de combattants” van voldoende fysiek.

III.

Ik kom thans met *eigen ervaringen*, gegrond op het streven van eenige jaren, om mij van de werving en wat daarmede samenhangt, een zoo nauwkeurig mogelijk beeld te vormen.

Ik behoef vermoedelijk niet te betoogen, dat mijn doel niet is U te toonen hoe betere resultaten verkregen werden, toen de werving, geheel, in handen van Indische officieren was overgegaan. Integendeel, zelfs wil ik er U op wijzen hoe het ook ons niet mocht gelukken het chronisch „tekort” in te halen niettegenstaande het feit:

1e. dat het streven naar het bereiken van steeds beter resultaten. de factor was, die den geheelen dienst bij het korps als 't ware beheerschte;

2e. dat nogmaals alle middelen werden toegepast, die ook vroeger waren aangewend om het aantal vrijwilligers te doen toenemen, thans natuurlijk in verband met de sinds veranderde tijden en voorts nog met dat verschil, dat ze niet „stop” werden gezet, toen resultaten merkbaar werden.

Niettegenstaande dat alles echter is sinds toch weer achteruitgang te constateeren. (Zie de graphiek)

Op den voorgrond moet ik dan stellen het feit, dat de lust om in Indië soldaat te zijn nog steeds zeer gering is; de

overgrootte meerderheid der zich voor dienstneming aanbiedende vrijwilligers komt *noodgedwongen*; de uitzonderingen bevestigen ook hier den regel. Het niet kunnen volhouden van den strijd om het bestaan is de hoofdoorzaak hiervan, en heel spoedig was door velen die strijd niet opgegeven; hun uiterlijk gaf daarvan maar al te vaak voldoende blijk. Beslist zijn het voornamelijk de in dien strijd minderwaardigen, die zich voor dienstneming komen melden; het feit, dat van het „aanbod” slechts 20 pct. bruikbaar is, waarbij dan nog rekening is gehouden met de grootte behoefte aan aanvulling, ook in verband met een belangrijk tekort in Indië, moge deze meening bevestigen.

Onder de „vreemdelingen” waren het, de laatste jaren vooral, gewezen Duitsche militairen, die dienst kwamen nemen; velen van hen hadden in Z. W. Afrika gediend, anderen waren in het Duitsche leger onderofficier en enkelen ook wel „meer” geweest. Als „militair” maakten zij in den regel een buitengewoon goeden indruk, zoodat van hun, meestal vrij langdurig, verblijf bij het korps in menig opzicht partij kon worden getrokken.

De grootte van het handgeld bij het in dienst treden, noch de pensioensbepalingen en wat verder in 't belang van den gewezen militair wordt gedaan, zijn de hoofdredenen voor het dienstnemen; wel is waar stijgt meestal bij het toenemen van het handgeld ook het aanbod, maar dat duurt zeer kort en wordt bijna immer weer gevolgd door eene zoodanige vermindering, dat het gemiddeld aantal vrijwilligers vrij wel constant blijft. Ik ben dan ook geneigd te beweren, dat zich aan „Nederlanders” tot dienstneming voor Indië vrij wel alles meldt en gemeld heeft, wat daarvoor in aanmerking kon komen, zoodat het aantal uit te zenden *Nederlandsche* vrijwilligers immer beperkt zal blijven tot gemiddeld 1200 man per jaar.

Om echter dat gemiddeld aantal te kunnen aannemen, dient bij het beoordeelen der „geschiktheid voor den K. M. D.” bij den Commandant der K. R. eenig optimisme voor te zitten, wat betreft het streven van een ieder naar verbetering, indien het verleden minder gunstig mocht zijn geweest.

Wat de *lichamelijke* geschiktheid betreft, daarvoor bestaan zoodanige voorschriften, dat — voor den leek — twijfel uitgesloten schijnt of daarover verschil van meening zou kunnen bestaan. De praktijk echter leert anders.

Van de *buiten* Nijmegen voor den K. M. D. goedgekeurde vrijwilligers -- op de standplaatsen der agenten wordt „voorloopig” gekeurd om reiskosten, enz. naar Nijmegen uit te sparen -- worden *in* Nijmegen nog een 20 pct. ongeveer ongeschikt bevonden. Beweerd wordt, dat in Nijmegen ook wel eens iemand goedgekeurd werd, die elders ongeschikt was bevonden. Ik wil hiermede alleen aantoonen, dat, waar ook tusschen „officieren van gezondheid” verschil van meening bestaat omtrent de al of niet geschiktheid voor den K. M. D., het mogelijk zou zijn het aantal dienstnemers eenigszins te vergrooten door den persoon, die door één der twee — in en buiten Nijmegen geheel onafhankelijk van elkaar keurende — O. v. G. geschikt is bevonden, toe te laten tot een *voorloopig* of tot een *beperkt* verband bijv.

Thans is de feitelijke toestand, dat de bij het korps te Nijmegen keurende O. v. G. beslissen. Wel kan een niet door die *beide* doktoren geschikt bevundene in hooger beroep gaan bij de Geneeskundige Commissie te 's-Gravenhage, maar zelden heeft dat tot resultaat, dat de betrokkene goed wordt gekeurd.

Is een man *buiten* Nijmegen *geschikt* bevonden en te *Nijmegen ongeschikt*, dan is hij verloren voor het I. L.; in het omgekeerde geval kan hij zich voor 6 jaren verbinden. Mij dunkt dat verschil is te groot.

Met het oog hierop werd het „proefverband” ingevoerd — tevens voor personen, wier verleden minder gunstig was — met het resultaat, dat eenige menschen meér aangenomen konden worden, dan het geval was vóórdat deze bepaling bestond. Aanbeveling zou het verdienen tot een „proefverband” toe te laten alle personen, die buiten Nijmegen goed- en, daarna, in Nijmegen, afgekeurd worden.

Een feit is het nu, dat de 4 laatste jaren, van het aantal personen, die zich bij de agenten voor dienstneming kwamen aanmelden, door de keurende O. v. G. — in de standplaats

dier agenten en dus buiten Nijmegen — nog geen 40 pct. werd goedgekeurd. Van deze goedgekeurden kon bij het korps slechts de helft worden aangenomen voor den K. M. D., de andere helft moest worden afgewezen, hetzij als gevolg van fysieke ongeschiktheid — gebleken bij keuring te Nijmegen — hetzij door minder gunstig verleden. En, zooals reeds gezegd, waren er maar eenigszins termen, die deden vermoeden, dat een beter gedrag te verwachten was, of dat „tijdelijke lichamelijke ongeschiktheid” te verhelpen zou zijn door goede voeding, geregelde levenswijze, betere huisvesting, e.d., dan werden bedoelde personen tot een *proefverband* toegelaten. Van de proefgangers werden er — in 2 jaren — nog 70 pct. aangewezen.

Bij die wijze van handelen gelukt het ongeveer $\frac{1}{5}$ van hen, die zich voor dienstneming aanbieden, Indië te doen bereiken.

Uit het voorgaande moge blijken, dat het aantal naar Indië uit te zenden militairen in hoofdzaak afhankelijk is van de aannemingseischen. Elke wijziging daarin, en zelfs verschil van opvatting omtrent de toepassing er van, doet het aantal aangenomenen stijgen of dalen.

Oppervlakkig beschouwd, lijkt het niet moeilijk — bij het ruime aanbod — een aantal menschen per jaar méér naar Indië te zenden, dan thans geschiedt.

Echter moet niet worden vergeten, dat men in Indië met die menschen in en buiten het garnizoen moet werken, wat den Commandant der K. R. voortdurend remt in zijne neigingen de bepalingen zoo mild mogelijk toe te passen, wanneer hij bedenkt hoever de uitzending blijft beneden de aanvraag en dus beneden de behoefte.

Een moeilijk vraagstuk was de aanvulling van het I. L. immer, is het nog en zal het blijven, zoo lang de bestaande wijze van aanvulling gehandhaafd blijft. Eene wonde plek blijft ook het feit, dat „vreemdelingen” niet gemist kunnen worden, hoezeer we hun ook grooten dank verschuldigd zijn voor de talloze diensten, die ze ons immer hebben

bewezen, waarvoor ik hun hier gaarne warme hulde breng.

Ook de *kadervorming* is bij deze wijze van aanvulling niet voldoende verzekerd. Waar bij het korps te Nijmegen kader opgeleid werd, kon daarover een oordeel worden gevormd; voorts ook, omdat in den loop der jaren een groot deel van het Indische kader door de K. R. heenging.

Hier tegenover staat echter ook, dat herhaaldelijk kennis gemaakt werd met buitengewoon bruikbare onderofficieren, niet alleen volkomen geschikt voor hunne dikwijls moeilijke taak, maar ook in staat zelfstandig te werken. Onder het „vast personeel” van de K. R. zijn tal van dergelijke menschen, terwijl het korps „onderluitnants” bewijst, dat ook uitstekende krachten koloniaal worden. Herhaaldelijk trouwens komt het voor, dat de officiersrang bereikt wordt en meer dan één te Harderwijk aangeworvene maakte naam in de Indische krijgsgeschiedenis. Ook de „vreemdelingen” heb ik hier op het oog.

In verband met het voorgaande schijnt me thans de vraag gewettigd of een *ander systeem* van *aanvulling* voor het I. L. niet *gewenscht* is of zelfs *noodzakelijk* genoemd mag worden.

Naar mijne meening moet die vraag bevestigend beantwoord worden.

Waar nu de mogelijkheid bestaat, dat het aanvullings-systeem bij andere koloniale mogendheden ons daarbij tot voorlichting kan dienen, verzoek ik daarvoor eenige oogenblikken uwe aandacht.

Ik zou thans wel een oogenblik willen pauzeeren, Mijnheer de Voorzitter.

Aan dit verzoek wordt door den Voorzitter gaarne voldaan, die daartoe de vergadering schorst.

Na het heropenen van de vergadering, zegt de Voorzitter: Mijne Heeren! Alvorens het woord weder te geven aan den geachten spreker, deel ik U mede, dat, blijkens den uitslag der in de pauze gehouden stemming, geen enkel bezwaar tegen de voorgestelde candidaten is ingebracht, zoodat deze

met algemeene stemmen zijn aangenomen. Het zijn de Heeren:

N. J. Singels, 1e Luitenant-Adjutant der Artillerie, te 's-Gravenhage;

L. J. Baerends, 1e Luitenant der Infanterie, H. C. J. M. Berkeljon, 1e Luitenant der Infanterie, G. Bos, 2e Luitenant der Infanterie, en H. C. Honig, 1e Luitenant der Infanterie, te Amersfoort;

S. Gal, Kapitein der Infanterie, te Nijmegen.

Ik heet hen welkom in onze Vereeniging en voeg daarbij mijn dank aan de beide heeren, die den Secretaris-Penningmeester behulpzaam zijn geweest bij het opnemen der stemmen. En thans geef ik op nieuw het woord aan Kolonel VAN DEN BELT.

IV.

De Heer VAN DEN BELT: *Engeland*. (15) Naar aanleiding van de droeve ervaringen, opgedaan in Zuid-Afrika, werd in 1906 besloten de Engelsche legerinrichting grondig te wijzigen. Viscount HALDANE OF CLOAN — de reorganisator — achtte noodig een *actief* leger en een *territoriaal* leger, het eerste — met zijne reserves — voor diensten buiten, het laatste voor diensten in Engeland.

Van het actieve leger — waarvan hier alleen sprake is — zou ongeveer de helft dienen in de koloniën; de andere helft was in de eerste plaats bestemd tot aanvulling dier troepen en voorts ook om, bij eventueele conflicten in Europa, als „expeditionary force” een woordje mede te kunnen spreken.

Soldaten worden uitsluitend verkregen door werving, waarbij men nog geheel staat op het standpunt, dat in ons land reeds lang verlaten werd; p.m. 35000 man zijn er jaarlijks noodig.

Het rijk is verdeeld in wervings-districten; officieren, onderofficieren en ook minderen zijn met de werving belast. Voorts worden er alle personen voorgespannen, die maar eenigszins invloed ten goede op de wervingsresultaten kunnen uitoefenen.

Talrijk zijn de klachten over dat systeem, met het gevolg,

dat een aanzienlijk deel van Engeland niet één soldaat levert voor het actieve leger. Officieele papieren worden den vrijwilliger zoo goed als niet gevraagd; de keurende officier van gezondheid constateert alleen, (16) dat de man heeft: „le libre usage de ses membres, qu'il est ni sourd, ni muet, bien portant, qu'il a une bonne vue et qu'il ne *semble pas avoir déjà été soldat*”.

De schrijver (16), aan wien ik het bovenstaande ontleen, zegt hiervan: „le système de recrutement est franchement défectueux; il ne produit pas ce que l'on serait en droit d'attendre et n'introduit dans l'armée que des individus parfois peu recommandables. L'absence de pièces d'état civil au moment de l'engagement doit singulièrement faciliter les fraudes. Une réforme urgente serait indispensable si l'Angleterre veut que la valeur de son armée soit en proportion des sacrifices qu'elle s'est imposée.

Les Anglais sont très patriotes et la preuve en est que pendant la guerre du Transvaal des milliers de volontaires de toutes les classes ont été se battre contre les Boers. Mais pendant le temps de paix l'armée n'est pas assez en faveur pour attirer d'autres personnes que les malheureux ou les paresseux.”

De diensttijd in het actieve leger en de „reserve” daarvan is immers 12 jaren, waarvan gemiddeld 7 jaren in het leger wordt doorgebracht.

Ook de reservisten van het actieve leger ontvangen soldij: militairen, die 12 jaren tot het actieve leger en zijne „reserve” hebben behoord, kunnen nog 4 jaren reservist zijn, zoo lang ze den leeftijd van 46 jaren niet hebben bereikt.

Het regiment bestaat als regel uit 2 bataljons en 1 depôt. Een der bataljons is in de koloniën, het andere bataljon — en immer het depôt — is in Engeland en vult, met het depôt, het koloniale bataljon aan. Bij uitzondering zijn beide bataljons in de koloniën. In hoofdzaak vervult de Engelsche soldaat daar zijn dienst; slechts ongeveer $\frac{1}{6}$ van den dienstdiensttijd is hij in Engeland. .

Het actieve leger in Engeland is in vredestand dus feitelijk het recruten-depôt voor de garnizoenen in de koloniën — in werkelijkheid de „koloniale reserve”, die echter bij een

oorlog in Europa als „expeditie-korps” gemobiliseerd kan worden.

Aangeteekend wordt nog:

1e. dat Engeland aan Europeesche vrijwilligers in actieven dienst heeft — ongeveer —: in Voor-Indië 75.000 man; in de overige koloniën 40.000 man (17); op de vloot 120.000 man; in Engeland 120.000 man; totaal p.m. 350.000 man op eene bevolking van 42.000.000 zielen;

2e. dat het leger in Voor-Indië — onlangs gereorganiseerd door Lord KITCHENER — eene sterkte heeft van 225.000 man, waarvan $\frac{1}{3}$ Europeanen, en dat daar te lande voorts beschikt wordt over ruim 30.000 zeer goed geoefende burgers (volunteers);

3e. dat de in Engeland aanwezige macht, na mobilisatie — dus na het oproepen der beide categorieën reservisten (18) gebracht kan worden op p.m. 160.000 man (6 infanterie-divisiën en 5 cavalerie-brigades) om te dienen als „expeditionary force” op het vasteland van Europa bijv.;

4e. dat echter direct bij de hand is, voor elke eventualiteit, eene troepenmacht ter sterkte ongeveer van 1 legerkorps, welke troepen — „striking force” — vereenigd zijn in het bekende kamp te Aldershot.

Frankrijk. De Fransche koloniale troepen vormen een zelfstandig deel van het Fransche leger met een eigen officierskorps en eigen administratief beheer. Ze staan onder den M. v. O.; de troepen echter, die in de koloniën verblijf houden, staan, wat het gebruik, de verdeeling en het beheer betreft, onder den M. v. K. (19).

In verband daarmee regelt de M. v. O. *alle* aangelegenheden van de *in* Frankrijk verblijf houdende troepen en de M. v. K. van de troepen in de koloniën. De aflossing dezer laatste troepen wordt echter door beide ministers in overleg geregeld; de transportkosten komen voor rekening van het D. v. K. Bij alle aangelegenheden van belang treden voorts beide ministers met elkaar in overleg. De militaire bevelhebbers in de koloniën correspondeeren met den M. v. O. door tusschenkomst van den civielen gouverneur en den M. v. K.

Zoowel bij het D. v. O. als bij het D. v. K. is eene *direction des troupes coloniales*. Bovendien is bij het M. v. O. een *comité technique des troupes coloniales*; bij het D. v. K. voorts een *comité consultatif de la défense des colonies*.

Eenvoudig is dit systeem dus allerminst en herhaaldelijk is reeds op reorganisatie aangedrongen, die vermoedelijk uit zal loopen op eene *fusie* (20) der beide legers, waarvan het aantal voorstanders steeds grooter wordt. De herhaalde wisseling van ministers den laatsten tijd is de hoofdoorzaak, dat deze aangelegenheid nog niet kon worden afgewikkeld.

Alle in Frankrijk zijnde koloniale troepen vormen een „corps d'armée des troupes coloniales”. De voornaamste taak is de opleiding der voor de koloniën bestemde troepen en het opnemen van alle militairen, die van daar terugkeeren. Bij een Europeeschen oorlog behoort dit legerkorps tot het Fransche veldleger (21).

In de koloniën bestaat de *Europeesche* Infanterie uit 20 bataljons en de Artillerie — voor de helft inlanders — uit 33 batterijen (22).

In de koloniën bevinden zich ruim 20000 Europeesche soldaten op eene legersterkte van p.m. 55000 man, (23) eene verhouding dus van Europeanen tot inlanders als 1 : 2 ongeveer.

Ieder Franschman is verplicht tot persoonlijken dienst, hetzij in het leger, dan wel op de vloot of in het koloniale leger. Behalve militie zijn er vrijwilligers, engagés, rengagés en légionnaires (vreemdenlegioen). De aanwerving dezer laatsten geschiedt, volgens bijzondere voorschriften, voor 5 jaren, na afloop waarvan zij zich kunnen reëngageeren. Ook Franschen, die hun actieven dienstdtijd achter den rug hebben, kunnen zich „à titre étranger” verbinden.

De *aanvulling* der koloniale troepen heeft voorts plaats:

1e. door de in de koloniën — dus niet in Algiers en Tunis — wonende militieplichtigen;

2e. door vrijwilligers — boven de 18 jaren — die zich voor zoo veel jaar verbinden — dat zij, na het bereiken van den 21-jarigen leeftijd, nog 2 jaren in de koloniën kunnen dienen;

3e. door militieplichtigen in Frankrijk, die zich voor $2\frac{1}{2}$ jaar willen verbinden;

4e. door reëngagementen van $\frac{1}{2}$ tot 5 jaren;

5e. door de wegens eigen schuld, „onzekere”, militieplichtigen — omis — op grond der wet;

6c. door overgang uit het Fransche leger voor minimum $2\frac{1}{2}$ jaar.

Aflossing heeft plaats na maximum 3 jaren voor officieren en 4 jaar voor minderen.

Wat nog de „vreemdelingen” betreft — in hoofdzaak Duitschers, van wie velen uit den Elzas en Lotharingen en voorts vooral Franschen en Belgen — naar aanleiding van de actie, die de laatste jaren vooral in Duitschland daartegen wordt gevoerd (24), is het te verwachten, dat de toeloop daarvan zal verminderen en dat dus niet meer het resultaat zal worden bereikt van eene jaarlijksche aanvulling van gemiddeld 2000 man.

De aannemingsvoorwaarden zijn overigens zeer eenvoudig; papieren worden niet gevraagd en de keuringseischen zijn niet hoog, zoodat tal van personen — ook Nederlanders — die voor onzen Indischen dienst afgewezen werden, zich rechtstreeks naar een Fransch werfdepôt begaven.

Wat het zeggen wil dienst te nemen bij het vreemdenlegioen, moge o. a. blijken uit het werk van E. ROSEN „In der Fremdenlegion”, waarvan ik een uittreksel plaatste in *Mavors*, No. 5, 1911.

De vreemdelingen vormen 2 regimenten van 6 bataljons, elk 52 compagnieën.

Duitschland. Elke kolonie heeft zijne eigen troepenmacht — „Schutztruppen” —; „Polizeitruppen” zijn inlanders onder Europeesch kader en behooren niet tot het leger. De „Schutztruppen” bestaan uit gemengd Europeesch-inlandsche afdeelingen.

De Europeanen zijn vrijwilligers of militieplichtigen, die verzocht hebben hun dienstitjd in de koloniën te mogen volbrengen.

Elk officier en mindere van het Duitsche leger kan over-

plaatsing vragen bij de troepenmacht in de koloniën voor minstens $2\frac{1}{2}$ jaar; na afloop daarvan is recht verkregen op 4 maanden verlof met vol traktement.

Steeds volgt terugplaatsing in het Duitsche leger.

Voor dienst in de koloniën is het recht verbonden op verhoogd pensioen.

In sommige koloniën kan de militieplichtige zijn diensttijd volbrengen bij de „Schutztruppen.”

Tijdens de verwikkelingen in Zuid-West-Afrika werden daarheen geleidelijk 15000 man uitgezonden. 1 Januari 1910 waren de „Schutztruppen” aan Europeanen daar nog sterk 240 officieren en 3600 minderen, met de bedoeling, die sterkte terug te brengen tot p.m. 2000 man. Behalve in Zuid-West-Afrika is er eene Europeesche troepenmacht van eenige sterkte in Kiautsjau. (25)

Voor belangstellenden zijn tal van gegevens over deze quaestie te vinden in het Augustus-nummer van het *Journal of the Royal United Service Institution*, 1911.

De *Vereenigde Staten van N.-Amerika* hebben als bezettings-troepen op de Philippijnen een deel van hun staande leger: p.m. 10000 man, die door werving zijn verkregen. De man tEEKent voor 3 jaren en kan zich reëngageeren, telkens voor 3 jaren; de leeftijdsgrenzen zijn 21—35 jaar. Zeer heeft het Amerikaansche leger te lijden van desertie (p.m. $4\frac{1}{2}$ 0/0).

Blijkbaar rekent Amerika in de allereerste plaats op zijne vloot voor de verdediging zijner Aziatische bezittingen, waarop o.m. wijst de inrichting van Pearl Harbour — Sandwich eilanden — als 1e klasse oorlogshaven, het plan om van Guam ook een dergelijk marine-station te maken en de maritieme bevestiging van Manilla door versterkingen op en mijnen tusschen de eilanden — Corregidor, Carabao, El Traile — vóór die hoofdstad.

Het beginsel zit daarbij voor, dat men de Philippijnen „niet halten zu können glaubt gegen einen Angriff groszen Stills.” (26)

Hoewel *Spanje* plan heeft weer een koloniaal leger te vormen, wikkelt het voor 't oogenblik zijne koloniale moeilijk-

heden af met afdeelingen van het Spaansche leger. De M. v. O. heeft echter bij het parlement een wetsontwerp ingediend, tot vorming van een vrijwilligerskorps, dat de kern moet worden van een koloniaal leger, in de hoop op die wijze eene herhaling te voorkomen van de bloedige troebelen te Barcelona in 1909.

Herhaaldelijk is als argument tegen het voeren van den Afrikaanschen veldtocht gewezen op het feit, dat daartoe uit het moederland troepen moeten worden gezonden, die daarvoor niet berekend zijn.

Bij het nieuwe wetsvoorstel teekent de vrijwilliger voor 4 jaar, z. n. te verlengen, tot hij zijn pensioen verdiend heeft. Zoowel burgers als militairen kunnen zich aanmelden. Zij krijgen eene premie van 730 peseta's, (27) waarvan een gedeelte wordt uitbetaald bij het teekenen van het contract, een gedeelte na 6 maanden dienstdtijd, de rest na afloop van het contract. Na 20-jarigen dienstdtijd hebben de kolonialen recht op een pensioen van 240 peseta's voor de soldaten en 475 voor de onderofficieren. Voor een effectief van 10000 man zijn credieten aangevraagd (3.300000 peseta's).

Nog wordt in het D. v. O. de oprichting voorbereid van een „vreemdelingenlegioen”, uitsluitend bestemd voor de bezetting van het Riff-gebied. De vrijwilligers krijgen bij het in dienst treden eene premie, verder eene betrekkelijk hooge soldij, terwijl hun aan het einde van hun dienstdtijd gedeelten land kunnen worden afgestaan, waarbij dan het noodige landbouwmateriaal zal worden verstrekt, om den grond te kunnen ontginnen. Voorloopig zal bij wijze van proef slechts een compagnie worden gevormd ter sterkte van 150 man.

Ten slotte ligt het in de bedoeling negen compagnieën inlandsche Infanterie op te richten, benevens drie eskadrons Cavalerie.

Italië gebruikte in Abyssinië en thans ook in Tripoli lichten van het Italiaansche leger.

Bij het voorgaande wil ik nog aanteekenen;

1e. dat bij de reorganisatie van het *Engelsche* leger in Voor-Indië voorgezeten heeft het beginsel die eenige „vaste-

landskolonie" eventueel te kunnen verdedigen ook „gegen einen Angriff groszen Stills" (zeggen wij van Rusland bijv.);

2e. dat, evenals in de *V. Staten v. N.-A.*, men in *Frankrijk* overtuigd is van de onmogelijkheid de Oost-Aziatische bezittingen te kunnen behouden, als er van een zoodanigen aanval sprake zal zijn.

Voor ons zou ik willen overnemen uit de U voorgelegde buitenlandsche methoden:

- a. van *Frankrijk*, het voorgenomen beginsel der fusie;
- b. van de *V. Staten v. N.-A.*, dat der maritieme koloniale verdediging;
- c. van *Engeland*, het reserve-systeem.

Het zij me vergund het voorgaande toe te lichten. Met het oog op de talrijke bronnen, die er over bestaan, kan ik echter kort zijn, vooral waar ik het onderwerp zelf ten deele vrij uitgebreid behandeld heb, eerst in het *Indisch Militair Tijdschrift* — conclusiën in No. 7 van 1906 — naar aanleiding van eene studie over den oorlog in Zuid-Afrika, vervolgens in eene lezing van deze plaats op 22 Maart 1907, in verband met de groote gebeurtenissen in Oost-Azie in de jaren 1904 en 1905, en voorts, maar thans zeer geconcentreerd, in *Marors* — bijlage van de Oct.-Nov.-aflevering 1910 — naar aanleiding van de gebeurtenissen, die de laatste jaren dreigen in N.-W. Europa.

Wat voorts de *fusiequaestie* betreft, deze is op 16 December 1898 en 10 Maart 1899 van deze plaats door bij uitstek deskundigen behandeld „contra en pro”, op eene wijze, die mij ontheft van verdere toelichtingen, nadat reeds op 29 April 1892 eene „inleiding” had plaats gehad door een niet minder competent spreker.

V.

Nederland stond immer voor het moeilijke vraagstuk, dat het voor zijne beide legers en voor zijne zeemacht h. t. l. en in Indië vrijwilligers noodig had, en dat, waar de bevolkingssterkte gering en de animo voor dienstneming zéér gering is.

Moeten die vrijwilligers, voor zoo verre ze in Indië dienen,

bovendien aan zeer hooge fysieke eischen voldoen, met het oog op *kadervorming* is het dringend noodig, dat ze ook gerecruteerd worden uit die klassen der maatschappij, waar aan de opvoeding der kinderen de noodige zorg kan worden besteed.

Zelfs zou het gewenscht zijn indien van dienstneming voor Indië uitgesloten konden worden al die personen, wier verleden geen voldoende waarborg geeft voor een solide gedrag aldaar; de weinige afwisseling, die het Indische garnizoensleven den soldaat biedt, en de plaats, die hij in de maatschappij daarginds inneemt, zijn mede redenen, dat hij zijne ontspanning nog al eens zoekt op plaatsen, waar eenige soliditeit in leefwijze hem te stade kan komen.

Uit hetgeen ik mededeelde zult U kunnen concluderen, dat we van dat standpunt nog verre verwijderd zijn; de gewenschte elementen vormen nog niet de meerderheid en dat moest toch het geval zijn en kan m. i. ook bereikt worden. Wat betreft de *behoefte* aan vrijwilligers bij de verschillende deelen, waaruit onze geheele weermacht bestaat, deze is grooter dan het *aanbod* aan *geschikte* elementen, zoodat er overal een tekort valt te constateeren, (28) bij het Indische leger zelfs voor ruim 2000 Europeanen of ongeveer $\frac{1}{3}$ van de formatie en dat, niettegenstaande de laatste jaren die formatie nog al eens is ingekrompen. (29) Alleen de allerlaatste jaren is het gelukt, door kunst- en vliegwerk, den achteruitgang tot staan te brengen, den laatsten tijd echter reeds weer met minderend succes.

Wat het L. h. t. l. betreft, bij het streven naar uitbreiding van het verlofs- en inkrimping van het beroepskader, zal het bestaande tekort aan vrijwillig kader, bij inwilliging der desbetreffende wenschen, hoogst waarschijnlijk op den duur verdwijnen. Echter zullen dan aan het nog benooidige beroepskader hogere eischen gesteld dienen te worden.

Ongetwijfeld zal dan het aanbod van vrijwilligers voor Indië eenigszins stijgen, maar niet belangrijk, gegeven de weinige animo in het algemeen voor den militairen dienst, *uitsluitend* in Indië; de weinige sympathie voor den kolonialen militair is daar niet vreemd aan. Want groot moge die

sympathie schijnen als hij bezig is de kastanjes uit het vuur te halen, en vooral, als hem dat gelukt is, ten slotte zijn dat „words, only words.”

Ook de nieuwe uniform, die hem uiterlijk weinig doet verschillen van den Nederlandschen soldaat, heeft aan dat feit niet het minste veranderd, mijne ervaringen hebben mij daaromtrent geen twijfel gelaten.

Waar de drie hoofddeelen onzer weermacht ressorteeren onder drie verschillende departementen, is het duidelijk, dat elk dier departementen het aantal vrijwilligers tracht te krijgen, dat het voor zich noodig acht, waaraan het zuiver menschelijke begrip ten grondslag ligt, dat ieder zijne zaak de hoofdzaak meent te zijn — een feit, dat men elken dag gemakkelijk kan waarnemen.

De thans voor de hand liggende vraag, of het niet mogelijk zoude zijn, met het terbeschikking zijnde „geschikte” materiaal in ons land, aan de *werkelijke* behoeften van de verschillende deelen der weermacht te voldoen — voor zooverre daarbij dan nog vrijwilligers noodig zullen blijken — is n. m. m. bevestigend te beantwoorden, indien wordt voldaan aan de eischen;

1e. dat de taak, die elk van deze deelen der weermacht te vervullen zal hebben, zoo zuiver mogelijk wordt omschreven en . . . vastgelegd;

2e. dat het voorzien in de behoefte aan vrijwilligers bij de geheele weermacht van den Staat in één hand berust.

Aan den ad 1e genoemden eisch liggen de volgende beginselen ten grondslag:

1e. het behoud onzer onafhankelijkheid is de basis, waarop elke gedachtenwisseling over deze zaak moet berusten;

2e. een eventueel verlies onzer koloniën zou eene nationale ramp mogen heeten;

3e. het *Nederlandsche leger* is het orgaan, waarop rust de zware verplichting onzer onafhankelijkheid, bij bedreiging, te waarborgen; gegeven de ligging van ons land tusschen drie der machtigste militaire staten, en in het centrum van nog steeds dreigende politieke ontladingen, is het nood-

zakelijk, dat leger een „scherp geslepen oorlogswerktuig” te doen zijn;

4c. de verdediging der koloniën is de hoofdtak onzer *marine*.

Als gevolg hiervan zou in Nederland de *marine* en in Indië het *leger* de ondergeschikte taak te vervullen hebben bij den strijd, die gaat om het behoud van hetgeen we bezitten.

Een verder gevolg zou dan hiervan kunnen zijn het brengen van het beheer over deze strijdmiddelen bij twee departementen, Oorlog en Koloniën bijv. Hoogst waarschijnlijk zou hiervan reeds eenige verbetering het gevolg zijn in den toestand, dien ik U schetste, maar geene *afdoende* en die hebben we dringend noodig.

Waar nu echter de kern van het I. L. uit Nederland moet komen — wat trouwens immer het geval is geweest — en voorts de M. v. K. vraagstukken te behandelen heeft van geheel anderen aard en oneindig belangrijker voor hem dan het voorzien in de behoeften van het I. L. — vooral als de taak van dat leger vastgelegd wordt in bovenvermelden zin — daar eischt het landsbelang, dat het geheele *militaire* beheer in ons land samengetrokken worde in één departement.

Ik ben nog niet aan het eind van mijne wenschen, hoewel de toepassing van het vorenstaande mij — als eerste schreden op den goeden weg — al zeer zou bevredigen.

Het voorzien in de aanvulling van de geheele weermacht is nu wel is waar in één hand gekomen, maar nog immer zijn de vrijwilligers gesplitst in drie categorieën, n.l. voor het L. h. t. l., voor het in I. L. en voor de Zeemacht; de vrijwilligers voor de beide laatste categorieën met de verplichting om te dienen zoowel in als buiten Europa; i. c. Indië.

Dit beginsel nu dient ook nog toegepast te worden op diegenen, die dienstnemen bij het L. h. t. l.

Ieder Nederlander, *zonder eenige uitzondering*, die vrijwillig dienst neemt, zou de verplichting op zich moeten nemen, indien noodig, dienst te gaan doen in de koloniën.

Zoo als ik reeds opmerkte, wordt het vorenstaande heden niet voor de eerste maal verkondigd.

Zoo lang het bestaande aanvullings-systeem is toegepast op het I. L. — en dat is ongeveer een eeuw — heeft de wensch bestaan naar iets anders, iets beters, zoowel omdat de resultaten als regel onvoldoende waren, dan wel — bij voldoende resultaten, wat het aantal betreft — omdat de dan toegepaste middelen ongewenscht bleken; den laatsten tijd ook vooral in verband met de veranderde tijdsomstandigheden.

In 't bijzonder is de werving van vreemdelingen een zwak punt, waaraan zoo spoedig mogelijk een einde dient te komen.

De actie tegen het Fransche systeem is in vollen gang, en hoewel het bij ons gevolgd geen enkel onderscheid maakt tusschen den Europeeschen soldaat van Nederlandsche en van buitenlandsche afkomst, het beginsel wordt te recht bestreden en daarmee de toepassing in welken vorm dan ook.

Krijgen we geene vreemdelingen meer, (30) dan is dat eene jaarlijksche vermindering van aanvullingstroepen, want, bij het bestaande werf-systeem is eene toename van Nederlanders niet te verwachten, zooals ik trachtte U te betoogen.

Economischer gebruik van het beperkt aantal „geschikte” vrijwilligers uit het jaarlijksch aanbod is dus noodig.

Wat nu voorts betreft het vermoedelijk moeilijkst te aanvaarden beginsel, n.l. den vrijwilliger zich te laten verbinden voor den dienst in Nederland *en* in Indië, voor mij is daarvan de meest sympathieke kant — afgescheiden van de billijkheid zelve de lasten te dragen, waren de voordeelen van Indië voor velen onzer nog zoo groot — dat het in aantal minderend beroepskader, de kern dus van onze weermacht, eenige ervaring kan opdoen, die toepassing zal vinden bij de opleiding van den milicien, wiens zeer korte oefentijd daardoor allicht nuttiger zal worden besteed, wat de gevechtswaarde van het leger slechts ten goede kan komen. Niet, dat in Indië deelgenomen zal worden aan groote veldslagen e. d., maar er is te leeren zelfkennis en handigheid, in dien zin, als bijv. de Fransche soldaat haar bezit.

Degenen, die onze Indische krijgsgeschiedenis bestudeerd hebben, dan wel kennis namen van den arbeid van den Duitschen Generalen Staf over den veldtocht in Z. W. Afrika,

zullen erkennen, dat ook in den strijd tegen niet-Europeanen nog wel iets te leeren valt, dat bruikbaar is ook bij een eventueelen oorlog in Europa; de strijd op Afrika's Noordkust levert nog dagelijks bewijzen, dat een koloniale krijg niet altijd eene soort militaire pic-nic is.

Voorts is het niemand minder dan de Kolonel von ESTORFF, „Kommandeur der Schutztruppen für S. W. Afrika”, die daarover zijne meening gaf in eene voordracht, gehouden in de „Krijgskundige Vereeniging” te Berlijn. (31)

Onze soldaten maken nog te zeer den indruk zich niet te kunnen redden als er niet voor hen gezorgd wordt, en dat zal ongetwijfeld beter worden als het kader dit geleerd heeft, waarvoor Indië *de* gelegenheid biedt.

Mijn laatste wensch geldt nu nog de *militie*, en wel om die op grooter schaal, dan nu het geval is, te betrekken bij den dienst in Indië. Hoe meer miliciens — ook kader en zelfs officieren — voor maximum 3 jaren bijv. naar Indië gaan, hoe meer het L. h. t. l. in de eerste plaats, en toch ook het Indische leger, er wel bij zullen varen.

De groote voordeelen hiervan zouden zijn:

1e. dat geene soldaatjes meer, als nu, van 18 jaar naar Indië behoeven te worden gezonden;

2e. dat het aantal *oude* Indische soldaten vermindert.

Dit laatste is in meer dan één opzicht gewenscht.

Deelde ik U reeds mede hoe een aanzienlijk deel van de Indische vrijwilligers komt uit de klasse der zwakken in den strijd om het bestaan, veelal omdat zij hun ambacht niet voldoende meester waren, duidelijk is het, dat de weinige vaardigheid, die ze bezaten, met de jaren verminderde. Waar bovendien hun fysiek, door langjarig verblijf in Indië, er niet beter op is geworden, zijn zij gedwongen van een klein pensioentje te leven op een leeftijd meestal, dat hunne krachten niet meer gewild zijn op de arbeidsmarkt.

Tot welke toestanden dit aanleiding heeft gegeven en nog geeft, ondanks de pogingen om daarin verandering te brengen, zal ik U niet schetsen, omdat ook daarover voldoende litteratuur bestaat; in-treurig zijn die toestanden beslist.

De maatschappij zou er wel bij varen, indien het aantal Indische gepensioneerden, voor zooverre ze van een klein pensioentje moeten leven — en dat zijn er velen — tot een minimum werd beperkt.

Te bereiken is dit in hoofdzaak, door het aantal miliciens te doen toenemen, genegen om in Indië te dienen.

Degenen onder U, die kennis zouden willen maken met de toestanden, waarin de gepensioneerde Indische mindere militair hier verkeert, en met hetgeen er gedaan is en nog gedaan wordt om daarin verbetering te brengen, kan ik verwijzen naar het „Rapport van de Commissie tot onderzoek van de heerschende toestanden onder de gepensioneerde militairen van het I. L.”, welke commissie ontstond naar aanleiding van een artikel in No. 41 van den „Volksbond”, het orgaan tegen drankmisbruik (32).

Die commissie (33) deed ook voorstellen — in 1907 — om daarin verbetering te brengen en, dank zij hare bemoeiingen en voorts o. m. van den Heer G. DE WAL en den Onderluitenant der K. R. VAN BOXTEL, is reeds verbetering te constateeren. Maar toch, veel, zeer veel zelfs, is er in dat opzicht nog te doen. Een der meest doeltreffende maatregelen zou zijn het aantal beroepssoldaten in Indië te verminderen, door dat der gedetacheerde miliciens te vergrooten. Het dienen op pensioen zou, zoo veel mogelijk, beperkt moeten blijven tot de officieren en onderofficieren.

Uit den aard der zaak kan ik hier niet met uitgewerkte voorstellen komen, het onderwerp is zoo veel omvattend, dat één persoon het niet vermag te overzien. Bovendien had de fusiequaestie alléén reeds zoo veel tegenstanders, dat het tijdverspillen zou zijn, voorloopig nog over iets anders dan de „beginselquaestie” te spreken.

Ik breng die op nieuw ter sprake, omdat n. m. m. de bestaande toestand ten einde loopt en er iets anders voor moet worden in de plaats gesteld; hetzij ander „lapwerk”, als ik het zoo noemen mag, dan wel iets nieuws. Ik sta het laatste voor, omdat we daartoe toch zullen moeten komen.

Enkele toelichtingen mogen hier nog volgen.

Aangenomen is daarbij, dat er geen verschil van opinie kan zijn over het beginsel, dat het L. h. t. I. het voornaamste deel is van de „Weermacht van den Staat” en dus ook bekwaam moet zijn de hoofdtak, bij eventueele verwickelingen, met kans op succes te volbrengen, waarvoor, zooals we allen weten, nog heel wat te doen valt en dus nog belangrijke sommen beschikbaar zullen moeten komen.

Er bestaat nog immer verschil van meening omtrent het aandeel, dat — bij de verdediging van Indië tegen aanranding van buiten — het leger en de marine (34) daarin zullen hebben. Velen vermeenen, dat dit moet zijn als in Nederland, dus, dat het leger de hoofdtak te verrichten heeft.

Ik ben beslist de tegenovergestelde meening toegedaan. Der marine zou ik willen opdragen de hoofdtak bij de verdediging der koloniën; het leger — uitsluitend, doch volmaakt ingericht voor het handhaven van de rust onder de inlandsche bevolking — steunt daarbij naar vermogen, waartoe ik in de eerste plaats reken het beschermen van de marinestations tegen, uit den aard der zaak, kleinere afdelingen van de tegenpartij, waartoe dat leger dan — m. i. — volkomen in staat kan worden gebracht.

Niet wel aanneembaar is het in dat geval, dat de aanvaller direct komt met de geheele macht, die hij voor de verovering noodig acht. Waar daarvoor toch, door deskundigen, aan combattanten noodig worden geacht minstens 50000 man, kunt U nagaan, dat het beschermen van eene transportvloot voor eene dergelijke macht boven de krachten gaat, zelfs van de Japansche marine bijv.

De weg voor die transportvloot zal dus vrijgemaakt moeten worden, m. a. w. onze vloot dient onschadelijk te zijn, als de vijandelijke transportvloot de Indische wateren bereikt. Dat onze zeemacht in Indië dus iets te beteekenen moet hebben, volgt al uit het feit, dat de aanvaller alleen kan zijn eene eersterangs-mogendheid; naar vermeend wordt, voor 't oogenblik Japan of Engeland, dan wel de V. Staten. v. N.-A.

Eene marine van eenige beteekenis kost echter geld, veel geld zelfs, en waar, zooals we aannemen, het Nederlandsche

leger den voorrang moet hebben bij de verdeling van de, voor militaire doeleinden, beschikbare gelden, is het onmogelijk „leger en vloot” beiden van beteekenis te doen zijn bij de verdediging der koloniën tegen — op militair gebied — immer machtiger wordende tegenstanders.

Wenscht men het leger de hoofdtaak te doen vervullen bij de verdediging, dan kan de marine niet anders dan zwak zijn, gegeven de beperkte middelen.

In verband nu met de geringe sterkte, die dat leger kan hebben — afhankelijk als die is van de zeer beperkte uitzending (35) — dient het dus zoo sterk mogelijk samengetrokken te worden op onze voornaamste bezitting, op Java dus. De overige eilanden kunnen dan niet anders dan zwak bezet zijn en ook op Java is het zaak detacheringen tot een minimum te beperken, wat zeer moeilijk is in verband met de tegenstrijdige strategische belangen op dat eiland, waar o. m. de regeeringszetel en de vlootbasis ver van elkander verwijderd zijn.

Practisch kan er nu dus slechts sprake zijn van eene verdediging van Java, de B. B. zijn we kwijt, gegeven de zwakke marine en de zwakke garnizoenen, en dus de mogelijkheid voor de tegenpartij, eene kleine transportvloot al spoedig te kunnen laten volgen op zijne oorlogsvloot.

Is de aanvaller tevreden met de B. B. alléén — en dat is reeds een behoorlijke buit — dan zal een sterk leger — en dus eene zwakke vloot — niet kunnen beletten, dat hij zich met geringe moeite meester maakt van bijna ons geheele bezit.

Dat we in het omgekeerde geval — een beperkt leger en eene zoo sterk mogelijke marine — een geheel ander beeld krijgen is niet moeilijk zich voor te stellen.

Ook hierin zag NAPOLEON juist, toen hij beweerde: „pas de colonies sans marine”. Is dit gezegde in het algemeen waar, hoe veel te meer als die koloniën een zuiver eilandenrijk vormen.

Engeland verkeert in een geheel ander geval. Dat het in Voor-Indië een sterk leger heeft en buiten Engeland slechts weinig schepen, houdt verband met de feiten, dat Voor-Indië *over land* te bereiken is — door Russische troepen

bijv. — en dat zijn bondgenoot Japan de zeeën in Z. O. Azië beheerscht.

Aannemende echter, dat het verbond met Japan in de toekomst niet verlengd zou worden, dan zou Engeland vermoedelijk ook zijne vloot weer grootendeels derwaarts brengen (36). Welke de invloed is, die uitgaat zelfs van enkele schepen der tegenpartij — ook al is die tegenpartij niet volwaardig — is duidelijk gebleken bij den overvoer van Japansche troepen — Hie leger — naar Mandsjoerije.

Ik wil de quaestie van bondgenooten nu nog daar laten, als zijnde een te toevallige factor.

Dat wij evenwel, bij komende conflicten in Z. O. Azië, eenige waarde zullen hebben als bondgenoot, indien we „schepen” kunnen bieden, schijnt mij niet twijfelachtig, vooral als er veel zijn van eene soort, waarover de bondgenoot, ver van huis, niet in de gewenschte mate kan beschikken.

Eene tweede quaestie van belang is de fusie, die gemakkelijker op te lossen zal zijn als het I. L. de ondergeschikte taak vervult bij de verdediging naar buiten, omdat dan de aanvullingstroepen minder sterk behoeven te zijn.

Welk systeem van uitzending daarbij gevolgd dient te worden, wat betreft officieren en onderofficieren, ik geloof niet, dat dit in de praktijk eenige moeilijkheid zal opleveren, als men slechts het beginsel aanvaardt, dat zoo veel mogelijk elk officier en elk onderofficier zijn dienst als zoodanig begint in Indië. Voor hen, die daar eenmaal geweest zijn, is de aantrekkingskracht daarheen zoo groot, dat er eerder te veel dan te weinig aanbod zal zijn.

Miliciens dienen na terugkeer uit Indië vrijgesteld te zijn van *alle* verdere oefeningen.

Het uitbetalen van gelden aan de voor Indië bestemde militairen moet voornamelijk geschieden na terugkeer, maar dan ook zoo, dat er iets mede te beginnen is.

Zou het mogelijk blijken een flink aantal miliciens per jaar naar Indië te zenden, zoodat het aantal gepensioneerden vermindert, dan zou dit laatste eene belangrijke bezuiniging

zijn, die aan te wenden ware, tot het doen slagen van even vermeld systeem. Bovendien zou ook de instelling van één militair departement belangrijke bezuiniging brengen.

Bij toepassing van het „capitulanten-stelsel” zou voorts, gaandeweg, de voorrang gegeven moeten worden aan in Indië gediend hebbende militairen, terwijl door toepassing van het Engelsche „reserve-systeem” nog menig vrijwilliger, die in Indië gediend heeft, te gebruiken zou zijn bij de weermacht h. t. l. (landweer, landstorm).

De bestaande toestand n.l. dat het L. h. t. l. groote behoefte heeft aan officieren en kader, bij mobilisatie vooral, terwijl er in Nederland zoo tal van personen zijn, volkomen geschikt om in die behoefte te voorzien — en vermoedelijk zelfs in voldoende getale om het „tekort” op te heffen — is moeilijk verdedigbaar.

Dat niet iedereen zin heeft zijn vollen dienstdtijd in Indië door te brengen, is begrijpelijk, gegeven de vele nadeelen, die daaraan, vooral op lateren leeftijd, verbonden zijn.

Dat er velen zullen zijn, die bezwaar hebben *eenige* jaren in Indië te dienen, kan ik niet aannemen, vooral niet omdat het gaan naar Indië „op bevel” zich vermoedelijk zal bepalen tot de jonge jaren; voor de latere jaren zal het „aanbod” ongetwijfeld „de vraag” overtreffen.

Allerminst kan ik inzien, dat het onbillijk zou zijn van *elken* vrijwilliger te eischen, dat hij zich verbindt voor den dienst in Europa en in Indië, waar mij, bij gedachtenwisseling over de beteekenis van Indië voor ons land — ook met tal van officieren van het L. h. t. l. — bijna immer werd aangevoerd, dat het verlies van Indië voor tal van Nederlanders eene financiële ramp zou zijn, waarvan de gevolgen moeilijk konden worden geschat.

Als Indië voor ons dan zóó noodig is — noodiger zelfs dan ik vermeen het geval te zijn — dat dan ook uitsluitend Nederlanders op zich nemen de taak om ons dat kostbare, zoo niet onmisbare bezit te verzekeren en dat dan ook geen bezwaar gemaakt worde tegen de aan *elken* vrijwilliger op te leggen verplichting, om, indien noodig, militaire diensten in Indië te verrichten.

Engeland geeft ons ook in dat opzicht een schitterend voorbeeld.

Het voorgaande samenvattende, kom ik tot de volgende conclusiën.

De *lust tot dienstneming* in 't algemeen, en voor Indië in 't bijzonder, is gering; daarom konden aan het *gehalte* van den vrijwilliger voor Indië niet immer die eischen gesteld worden, die gewenscht zijn.

Vreemdelingen konden niet worden gemist en moesten zelfs, bij ernstige verwickelingen in Indië, in grooten getale worden aangenomen, niettegenstaande het L. h. t. l., indien buitengewone aanvulling noodig was, daarbij immer zijn steun verleende.

De vraag of daarom niet eene andere wijze van aanvulling van het I. L. noodzakelijk mag heeten, vermeen ik bevestigend te moeten beantwoorden.

De volgende beginselen dienen daarbij ten grondslag te liggen:

1e. de verdediging der koloniën, tegen *aanranding van buiten*, zal geschieden, in hoofdzaak, door de marine; het I. L. krijgt daarbij de ondergeschikte taak te vervullen;

2e. bij de verdediging van het „moederland” zal het omgekeerde het geval zijn;

3e. alle Nederlanders, die vrijwillig dienstnemen, verbinden zich ook in Indië te dienen voor een minimum aantal jaren;

4e. het beheer van *al* onze militaire aangelegenheden wordt vereenigd in één hand, in *één militair departement* dus;

5e. elk beroeps-militair, die den actieven militairen dienst verlaat vóór een te bepalen leeftijd, gaat over bij de reserve, totdat die leeftijd bereikt is;

6e. miliciens — ook het kader — moet een maximum driejarige dienstdienst in Indië aanlokkelijk worden gemaakt.

Ik ben aan het einde van mijne taak gekomen. Of ik in deze vergadering vele medestanders zal vinden?

Ik betwijfel het.

Maar wel is mij bekend, dat onder de officieren van het

L. h. t. l. vele voorstanders zijn van de u voorgedragen denkbeelden en meer in 't bijzonder van het fusie-vraagstuk.

Hoe dit echter ook zij, sinds mijne krijgsschooljaren heeft de fusiequaestie mij niet losgelaten en steeds meer ben ik in den loop der jaren overtuigd geworden van haar nut en noodzakelijkheid.

Dat ik haar heden avond ter sprake moest brengen, wist ik bij 't ontvangen der vereerende uitnoodiging om het aanvullings-vraagstuk voor het I. L. hier te behandelen, maar tevens was dat de reden, dat ik slechts schoorvoetend op dit onderwerp ben ingegaan. Aangenamer is het natuurlijk een vraagstuk te behandelen, dat voor de oplossing minder ingrijpende middelen vraagt.

Voor het Indische aanvullingsvraagstuk zijn mij dergelijke middelen niet bekend; de praktijk der werving heeft mij ze niet doen vinden.

Mogelijk echter, dat een ander ze kent, in welk geval ik ze gaarne zou vernemen, want aan de oplossing van dit vraagstuk is een landsbelang verbonden.

Maar ook een persoonlijk, in de eerste plaats wel voor den Indischen soldaat, den eenvoudigen, veel gesmaden koloniaal, die dikwijls noodgedwongen, voor een luttel bedrag ten slotte, onder zware omstandigheden dikwijls, ver van degenen, die nog iets om hem geven, zijn plicht doet op eene wijze, waarvoor ik hem hier mijne groote sympathie wensch te betuigen, van welken landaard hij dan ook zijn moge.

Dat van deze plaats nog eens te kunnen doen, was mede oorzaak, dat ik de uitnoodiging van ons Bestuur aanvaardde.

De VOORZITTER: Mijnheer VAN DEN BELT. Namens het Bestuur betuig ik u niet alleen mijn hartelijken dank, dat u de behandeling van dit onderwerp op u hebt willen nemen, maar vooral voor de wijze, waarop u dat gedaan hebt, waardoor het ons mogelijk is geweest van de resultaten, toegelicht met een grafisch overzicht, een inzicht te verkrijgen en over de conclusiën eenig oordeel te vellen. Daar u zelf hebt gezegd, dat wel niet iedereen met het door u gesprokene zal instemmen en zich hier wellicht personen zullen bevinden,

die daarvan blijk wenschen te geven, vraag ik wie ik daartoe het woord mag geven.

Het woord is aan den Heer NYPELS.

De Heer NYPELS: Mijnheer de Voorzitter! Mijne Heeren! De voordracht van Kolonel VAN DEN BELT heb ik met onverpoosd genoegen gevolgd. Zij was in haar verloop bijzonder interessant, maar zij heeft mij in hare conclusiën teleurgesteld, daar ik niet heb mogen vernemen eene eenigszins afdoende oplossing van het vraagstuk der aanvulling van het Europeesche element in het Indische leger. De conclusiën, welke wij van den geachten inleider gehoord hebben, lijken mij niet op het onderwerp van overwegenden invloed te zullen zijn. Hoe interessant en hoe belangrijk op zichzelf, hebben wij ons hier van de fusie en van de verdediging van de koloniën tegen een B. V. door de marine alleen af te vragen: in hoever zullen zij minder Europeesche vrijwilligers noodig maken, of meer die vrijwilligers bezorgen? En dit mocht ik niet vernemen. Met den inleider neem ik aan, dat wanneer wij eene fusie krijgen, daardoor vrijwilligers van het Nederlandsche leger, welke nu hier te lande blijven, naar Indië zullen gaan, maar daar staat de kans tegenover, dat ook anderen, die zich nu wél als vrijwilligers voor het moederland aanmelden, dan geen dienstverband zullen willen sluiten; want het is een bekend feit, en de cijfers van den spreker hebben 't weer aangetoond, de jongens uit onze volksklasse zijn niet gemakkelijk tot het besluit te brengen om als soldaat naar Indië te gaan. Het staat voor mij dus geenszins vast, dat fusie meer Europeesche militairen naar Indië zal doen gaan. En mocht de werving in Nederland er onder leiden, dan zou er hier verlies zijn zonder winst in Indië.

Wat betreft het zenden van onze miliciens naar Indië, de *verplichting* daartoe zal men er bij onze Volksvertegenwoordiging nooit door krijgen. De miliciens *kunnen* nu reeds naar Indië gaan. Veel doen dit niet; zij zijn al onder de 1135 begrepen en het is niet aan te nemen, dat wij er door de regeling van Kolonel VAN DEN BELT, op den duur, aanmerkelijk veel meer zouden krijgen.

Het is den geachten inleider bekend in hoever wij van meening verschillen over de rol, aan de marine toe te kennen bij de verdediging van onze koloniën tegen een B. V. Dit verschil behoeft hier echter geen gewicht in de schaal te leggen. Wil de marine de haar door Kolonel VAN DEN BELT toegedachte taak goed vervullen, dan moet zij sterker worden dan zij nu is, en zal voor Indië rekening te houden zijn met de daaraan onvermijdelijk te verbinden werkzaamheden aan den wal, ik herinner bijv. aan de noodige maatregelen ter voorziening in het kruit, waarvoor Frankrijk ons pas lessen voorgehouden heeft. Dit alles zal vermeerdering van Europeesch personeel vergen. Meent de inleider nu, dat hier tegenover eene belangrijke inkrimping van het Europeesch element bij het leger kan staan? Dan zal ik gaarne vernemen in welke mate hij dit mogelijk acht. Dit alleen toch is hier nu van beteekenis.

Is het zijne bedoeling geweest aan te toonen, dat wij het met minder Europeesche vrijwilligers in Indië kunnen doen, dan meen ik toch nog op een factor te moeten wijzen, die hij niet tot zijn recht heeft laten komen. Het benodigde aantal Europeesche soldaten hangt niet alleen af van 't aantal Europeesche fuseliers en hunne encadreering. De inlandsche troepen hebben ook Europeesch kader. Nu is van een bepaald aantal fuseliers één geschikt om 't tot korporaal, van een kleiner aantal één geschikt om 't tot sergeant te brengen. Omgekeerd moet dus voor elken man Europeesch kader bij de *inlandsche* korpsen een veelvoud van Europeesche fuseliers geleverd worden, wil men die kaderaanvulling verzekeren.

Zullen miliciens in deze behoefte kunnen voorzien? Zal wat over de marine gezegd is, hierdoor wel in groote mate mogen leiden tot vermindering van 't benodigde aantal Europeesche fuseliers?

Bij mijn twijfel aan 't afdoende van de voorstellen, die ons zoo smakelijk werden voorgedragen, spijt het mij zelf ook geen middel te kunnen aanwijzen om beter in de aanvulling te voorzien. Maar toch meen ik iets tot de oplossing te kunnen bijdragen, door de raadgeving om niet langer zonder veel kans op slagen naar zoodanig middel te zoeken, doch omge-

keerd het aantal van gemiddeld ruim 1100 per jaar als feit te aanvaarden en daarmee voor de organisatie en formatie van het leger rekening te houden. Daargelaten of dit de meest gewilde oplossing is, 't is noodgedwongen de eenige, die practisch mogelijk te maken is.

De VOORZITTER: Ik zou wel eene vraag willen richten tot den Kolonel VAN DEN BELT. Is het hem wellicht uit eigen ervaring bekend, of de vermindering van den duur van den diensttijd bij het leger ook een bijzonderen invloed heeft uitgeoefend op het vrijwillig dienstnemen voor Indië? Ik vraag dit, omdat mij uit mijn vroegeren diensttijd bekend is, dat, toen de miliciens nog niet zoo veel voorrechten hadden als nu, de toeloop van vrijwilligers veel grooter was dan tegenwoordig en dat er zelfs veel miliciens waren, die voor 3 jaren eene vrijwillige dienstverbintenis aangingen. Ik vermeen dat ook het totale aantal vrijwilligers belangrijk is verminderd, sedert de gelegenheid tot het aangaan van verbintenissen voor zeer korten duur is opengesteld. Van den geachten inleider zoude ik nu gaarne wenschen te vernemen, of inderdaad de verkorte diensttijd invloed heeft gehad op de vrijwillige dienstneming bij het Indische leger.

De Heer VAN DEN BELT: Laat ik beginnen met den Heer NYPELS op te merken, dat ik bij den aanvang van mijne voordracht gezegd heb, geene oplossing van het aanvullingsvraagstuk te kunnen geven, die velen voldoen zou, maar dat ik het vraagstuk op nieuw zou *inleiden*. Wel heb ik voor mij zelf eene vaste overtuiging in deze aangelegenheid gekregen, maar de juistheid er van *bewijzen* met getallen kan ik niet. En de Heer NYPELS zal mij wel willen toegeven, dat het zeer moeilijk is getallen te noemen. Hoe veel vrijwilligers er komen zullen, als mijne voorstellen toegepast zouden worden, is moeilijk uit te maken, maar overtuigd ben ik, dat we voldoende menschen zullen krijgen en vooral, van beter gehalte. Op het standpunt sta ik hier, dat de taak van het Indische leger eenvoudiger is geworden en dat de hoofdtak in Indië opgedragen is aan eene *torpedovloot*, waardoor in Indië minder

Europeesch-militair personeel noodig zal zijn dan thans, nu èn leger èn vloot dienen om een eventueelen B. V. te bestrijden.

Dat jongens uit onze volksklasse niet gaarne naar Indië gaan als „beroeps-militair”, dus voor jaren en jaren, is volkomen juist. Geheel anders echter wordt het vraagstuk, indien zij slechts voor *enkele* jaren naar Indië zouden behoeven te gaan. Ik vermeen, dat er dan een grooter aantal personen „geschikt en genegen” zullen blijken te zijn.

Maar nog eens, *bewijzen* kan ik mijne overtuiging niet.

Miliciens verplichten naar Indië te gaan, is mijne bedoeling niet, en dat heb ik ook niet beweerd. Maar er zullen zich meer miliciens voor eene 3-jarige detachering aanmelden, omdat gunstiger voorwaarden geboden worden, bijv. als zij vrijgesteld worden van *alle* herhalingsoefeningen, m. a. w. wanneer zij alleen order de wapenen behoeven te komen bij mobilisatie.

Wat uwe vraag betreft, Mijnheer de Voorzitter, tot mijn spijt kan ik die niet beantwoorden, omdat gegevens mij daaromtrent ontbreken. De verlenging van den detacheringstermijn van 2 op 3 jaren heeft geen noemenswaardig verschil in aanbieding veroorzaakt, niettegenstaande het handgeld toen niet verhoogd werd.

Hoewel de graphiek aantoon, dat de laatste jaren de resultaten beter werden, is het moeilijk te zeggen aan welke oorzaken dit toe te schrijven is. Zelfs voor het verminderde resultaat in 1911 is geene oorzaak te noemen. Alleen dit is zeker, dat de ijver der, met de werving belaste, personen in 1911 niet geringer was dan in de voorgaande jaren.

De Heer DE KLERCK: Mijnheer de Voorzitter! Met genoegen heb ik de voordracht van Kolonel VAN DEN BELT gevolgd. Wat de vreemdelingen betreft, uit een oogpunt van nationalisme zou ieder ze zeker gaarne buiten ons leger houden, maar hunne aanneming, ze moge dan een pis-aller zijn, verzekert toch de toetreding van menschen, onder wie vaak uitnemende elementen schuilen, zoodat het ongeraden ware,

die bron van aanvulling te stoppen; dit wilde ik alleen maar opmerken.

De Heer VAN DEN BELT: Dit is eene beginselquaestie, Mijnheer DE KLERCK. Als wij het geheele bestaande systeem behouden, dan kunnen wij de vreemdelingen niet missen, maar dat neemt niet weg, dat het een *nood*-toestand is, zooals ik hoop te hebben aangetoond. Het geheele systeem is uit den tijd, vooral de vreemdelingen-werving. Met cijfers kan ik hier niet komen en sprekende bewijzen kan ik dus niet leveren, maar mijne opvatting, gegrond op ervaring, heb ik hier medegedeeld.

Ik zou gaarne hooren hoe de Heer DE VOOGT, thans Commandant der K. R. er over denkt.

De Heer DE VOOGT: Ik heb mij onthouden van debat, omdat Kolonel VAN DEN BELT gedurende 5 jaren het commando over de Koloniale Reserve heeft gevoerd en dus van het wervingsvraagstuk veel beter op de hoogte is dan ik, die eerst sedert drie maanden ben opgetreden.

Wat de aanwerving van vreemdelingen betreft acht ook ik het meest gewenscht die niet tot eene dienstverbintenis toe te laten, doch waar de toestand op het oogenblik zóó is als de graphiek aangeeft, kunnen wij geene vreemdelingen missen en *moeten* wij hen dus wel houden.

De Heer VAN DEN BELT: Natuurlijk, zoo lang het systeem er is, kunnen wij niet anders doen dan de vreemdelingen houden, maar ik ben tegen het geheele systeem. En ik hoop te hebben aangetoond het waarom.

De Heer NYPELS: Mijnheer de Voorzitter, nog enkele opmerkingen. Ik heb nu van den Heer VAN DEN BELT gehoord, dat wij, naar zijne meening, tegenover den buitenlandschen vijand minder soldaten noodig zullen hebben. Dit is in elk geval eene meer stellige verklaring dan hij in de inleiding uitsprak. Ik heb niet verwacht, dat hij in tientallen zou aangeven, hoe veel Europeesche fuseliers p. j. hij in zijn stelsel

minder zou noodig achten, maar wel had ik eenige hoop te mogen vernemen, dat hij daardoor x bataljons zou meenen te kunnen uitsparen. Wellicht zal men zeggen, dat spreekt toch van zelf als men het leger eene secondaire rol gaat toedenken bij den strijd tegen den B. V. Maar m.i. spreekt dit geenszins van zelf. Ik acht 't volstrekt niet uitgemaakt, dat onze legermacht minder sterk mag worden dan zij momenteel is. Vooreerst is de rust te bewaren over een veel grooter gebied dan een tiental jaren geleden, vervolgens is er nog veel voor 't leger te doen in 't groote eilanden-rijk, eindelijk is daar eene nieuwe beweging in opkomst van eene macht, die geen buitenlandsche en geen inlandsche vijand is, of, wil men 't, ook beide te gelijk kan worden, de Chineesche beweging.

Tegenover de groote verwachtingen, die Kolonel VAN DEN BELT van zijn stelsel heeft, moet ik mij nog eenige bedenkingen veroorloven.

De democratische, de socialistische, de vredesbewegingen werken eerder mede om de resultaten der werving te verminderen dan te vermeerderen.

In verschillende landen van jonge opkomst wordt om blanke werkkrachten geroepen. Die oproep komt met kracht en klem uit Amerika, Zuid-Afrika, Australië, en daar zullen vele jonge mannen in den tegenwoordigen tijd eerder gehoor aan geven dan aan de uitnoodiging om als koloniaal naar Indië te gaan.

Als men zich voorstelt, dat het omgekeerd zal zijn, dan is dat eene illusie, welke niet verwezenlijkt zal worden.

In een opzicht geef ik den inleider toe, dat zijne voorstellen ten goede kunnen werken, dat is wanneer de teugels meer in één hand komen. Maar dit vraagt eene zeer ingrijpende hervorming van ook in ander opzicht verre strekking, waarvan de gevolgen niet alleen om de werving te overwegen zijn. Ik verwacht er overigens, zoo als gezegd, wel goeds van, doch waarschuw toch voor te hoog gespannen verwachtingen. Men dacht vroeger, dat het kwaad schuilde in Harderwijk, nu Nijmegen er voor in de plaats is gekomen, gaat 't op den duur niet beter; zoo zal men blijven zoeken en meenen

te vinden, totdat men den raad voor lief zal nemen, dien ik aan 't slot van mijne zoo even gegeven beschouwingen gegeven heb.

De Heer VAN DEN BELT: Het komt me voor, dat de laatste opmerkingen van den Heer NYPELS een pleidooi zijn ten voordeele van mijne voorstellen.

Ik toonde aan, met cijfers, dat de menschen, die we gebruiken kunnen, niet komen; de Heer NYPELS geeft de reden er van aan.

Ik stel nu iets voor, waarvan ik verbetering verwacht, op den voorgrond stellende, dat niet ieder het er mede eens zal zijn.

Hiertoe behoort de Heer NYPELS.

Mag ik den Heer NYPELS vragen: wat dan? Ik weet niets beters dan ik voorstelde.

De Heer NYPELS: Dat hoopte ik juist van U te hooren.

De VOORZITTER: Verlangt nu nog een van de heeren het woord? Zoo niet, dan zeg ik den Heer VAN DEN BELT zeer dank voor hetgeen hij nog aan zijne voordracht heeft willen toevoegen, zoomede de heeren, die aan het debat hebben deelgenomen.

Resumeerende hetgeen wij heden avond gehoord hebben, geloof ik te mogen zeggen, dat bij ons allen ongetwijfeld de indruk zal zijn gevestigd, dat de aanvulling van het Europeesche element in het Indische leger een zeer moeilijk op te lossen vraagstuk is. Waar nu in Indië, vooral door de uitbreiding van ons gezag in de buitenbezittingen, de handhaving van dat gezag ook meer krachten vordert, daar wil het mij voorkomen, dat het zeer moeilijk zal zijn om onze legersterkte te verminderen, zoodat ik in dit opzicht niet met den spreker kan medegaan. Daarentegen stem ik geheel met hem in, dat bijzondere waarde moet worden toegekend aan het bezit van eene deugdelijke zeemacht, zoodat het onze plicht is, bij het treffen van maatregelen tegen een buitenlandschen vijand, vooral te letten op die, betreffende de verdediging ter zee.

Ons land is groot geworden door zijne koloniën; het *bezit*, maar niet minder het *behoud*, daarvan brengt mede, dat het daarvoor benoedigde door Nederland behoort te worden beschikbaar gesteld. En waar wij zoo veel uitgeven voor het binnenlandsch bestuur, daar moeten wij ook zorgen, dat dit bestuur zich krachtig kan doen gelden, zoowel tot bescherming van den handel, de scheepvaart, de industrie en de cultures, als tot handhaving van het Nederlandsch gezag tegenover een binnen- en een buitenlandschen vijand.

Juist die overweging geeft mij aanleiding te zeggen, dat wij den Heer VAN DEN BELT erkentelijk mogen zijn voor de bespreking van een daarmede zoo nauw in verband staand onderwerp, te weten het Europeesche — beter nog het Nederlandsche — element in onze Indische krijgsmacht, en de uiteenzetting van de moeilijkheden, welke aan eene goede en behoorlijke *aanvulling* van dat element verbonden zijn. Al moge er verschil van meening bestaan omtrent de wijze, waarop men zich voorstelt die aanvulling te verkrijgen, ja zelfs heden avond geene goede oplossing van dit netelige vraagstuk aan de hand zijn kunnen worden gedaan, toch zal m.i. het hier gesprokene er toe kunnen leiden, dat deze zaak op nieuw wordt gebracht onder de aandacht van het gezag, dat daarover zal hebben te beslissen. ¹⁾

1) Van geachte en bevoegde zijde werd, daags na de vergadering, mij de wnk gegeven, in het boekwerk „Onze Indische financiën,” Deel II, te lezen het in 1877 daarin door den schrijver, den Oud-Minister van Koloniën E. DE WAAL, aangeteekende omtrent de onderhavige quaestie op bladz. 38, al. 2, bladz. 60—62, bladz. 147—152 en bladz. 201—204.

De belangstellenden daarnaar verwijzende, vooroorloof ik mij daaruit het volgende hier aan te halen:

„Nederlandsch-Indië is voor Nederland geen bijzaak, maar de hoofdzak; want in 't bezit van die kolonie ligt, tegenover de mogendheden in 't algemeen, de voornaamste waarborg voor ons voortbestaan als zelfstandig volk. Wij moeten dus al 't doenlijke aanwenden om Nederlandsch-Indië te behouden. Daartoe is de meest mogelijke vrijzinnigheid in onze Indische financiën, zoo jegens 't buitenland als jegens de Indische ingezetenen, 't zekerste middel.”

„Een sterk, mits gedeeltelijk naar Indië verplaatsbaar, leger in Nederland is een hulp tegen buitengewone rustverstoringen in Indië.”

Met de mededeeling, dat de volgende vergadering gehouden zal worden te Breda, en wel den 15en Maart a.s., sluit ik thans de vergadering.

„Door dezen gedachtengang komen wij op de regeling, die 't best èn met het Nederlandsche èn met het Indische belang in de zaak strookt. Het moederland beantwoorde aan zijn belang, aan zijn plicht, door een leger op de been te hebben, waarvan desverreischt gedeelten naar de kolonie gezonden kunnen worden, en door ijverige medewerking aan 't instandhouden van een voldoende leger ginds. De kolonie betale de Nederlandsche troepen, die in buitengewone omstandigheden daarheen gezonden worden, gedurende den tijd dien zij daar dienen, maar haar eigen leger, voor gewone behoeften ingoricht, ten volle.”

.

„Bij deze (Europeesche minderen) veelal min beschaafden mag in den regel geen zeer ontwikkeld eergevoel ondersteld. Het is dan ook een bedenkelijk feit, dat een zoo groot deel van den troep uit vreemdelingen bestaat.”

.

„Het politiek bezwaar bij een te grooten toevoer van vreemdelingen in ons Indisch leger ligt trouwens niet enkel in hetgeen gebeuren kan wanneer een Europeesche mogendheid ons daar aanvalt. Het doet zich reeds gevoelen in 't gewone legerleven, in hun verhouding tot de officieren, tot de Nederlanders van den troep, tot de inlanders.”

Aanteekeningen.

(1) Staat van dienst van No. 54 uit het stamboek.

In Hollandschen dienst en gepasporteerd.

In Engelschen dienst en gepasporteerd.

Op nieuw in Hollandschen dienst en krijgsgevangen bij de Engelschen.

In Engelschen dienst.

Krijgsgevangen door de Franschen in Spanje.

In Franschen dienst.

Gedeserteerd.

In Hollandschen dienst.

In kolonialen dienst.

Idem No. 221.

In Hollandschen dienst.

In Franschen dienst.

Veldtocht in Noord-Holland (1799), Oostenrijk (1805), Pruisen (1806/07), Rusland (1812) en tegen Frankrijk (1814).

Idem No. 1088.

Deelgenomen aan den veldslag bij Ulm (1805) en bij Jena (1806), aan den veldtocht in Spanje (1808/11) en naar Rusland (1812/13).

(2) In 1821 waren er 605 deserteurs, omtrent wie niets meer vernomen was. Tot het leger hier te lande behoorden er 436, — van de Nederlanders, v.n. uit het Zuiden (België), en 66 Zwitsers — tot de marine 32 en tot de voor Indië bestemde troepenmacht 137.

(3) Van die Europeanen behoorden er ruim 1800 tot het infanterie-regiment No. 5 en bijna 2900 tot de infanterie-bataljons van linie No's. 20 t/m. 26; bij de Cavalerie — Regiment Huzaren No. 7 — waren er p.m. 550 ingedeeld en bij de Artillerie en Pioniers ruim 1100.

(4) Besluit van 27/2 1814.

(5) Bataillon Infanterie van linie No's. 1 t/m. 4, 6 t/m. 9, 12 t/m. 15. Regiment bestemd naar de Oost-Indiën No. 5.

Bataillon W.-I. Jagers No's. 10 en 11.

Bataillon Jagers No's. 16, 17, 18 en 27.

Bataillon Oost-Indische Infanterie No's. 19 t/m. 26.

Regiment No. 28 (Oranje-Nassau).

Regiment No's. 29 t/m. 32 (Zwitsers).

Depot-bataillon No. 33.

Garnizoens-bataillon No. 34.

Bij circulaire d.d. 5 Mei 1815, No. 10 kwam hierin eenige verandering met de toevoeging der Zuidelijke Nederlanden; er was van toen af sprake van Noord- en Zuid-Nederlandsche troepen van linie.

De Cavalerie voor Indië bestond uit het „Regiment Huzaren bestemd naar de Oost-Indiën” No. 7, en de Artillerie uit het „Bataillon naar de Oost-Indiën bestemd” No. 5, en voor West-Indië, (3 compagnieën) No. 6.

(6) Circulaire No. 83/1815.

(7) Besluit 28/2 No. 21.

(8) Besluit 26/10 No. 138.

(9) Bijlage I.

(10) De maximum aannemingsleeftijd werd op 44 jaar gebracht.

(11) Deze sterkte was gebaseerd op het feit, dat men vermeende alleen van Engeland iets te duchten te hebben, waarvoor dat rijk 25000 man beschikbaar zou kunnen stellen.

(12) Omtrent deze soldaten luidde het oordeel: moeilijk af te richten, weinig begrip van discipline, onmatig, bloeddorstig, dapper en gehard. Van 1850—1872 waren er jaarlijks een 300-tal te krijgen; handgeld f 100 —.

(13) De voor W.-I. aangewezen militairen — geene miliciens — worden aldaar voor 3 jaren gedetacheerd en blijven behooren tot het O.-I. leger.

(14) Van October 1909 tot heden werden tot een proefverband toegelaten: Wegens zwakte 280 man, wegens straf 141 man; waarvan definitief werden aangenomen resp. 177 en 69 man; terwijl resp. 66 en 58 man werden ontslagen. Omtrent de overigen werd nog geene beslissing genomen.

(15) „Die Landmacht des britischen Reiches”, *Vierteljahrshefte*, VIII Jahrgang, 3 und 4 Heft.

(16) Lieutenant RAFFANEL in „L'armée anglaise”, *Le Spectateur Militaire*, Tome LXXX, LXXXI.

(17) Zuid-Afrika 11500, Gibraltar 4000, Malta 7500, Egypte 6000, Aden 1500 en p.m. 10000 man in de overige koloniën.

(18) „Army-reserve” en „special-reserve”; de eersten zijn te beschouwen als „verlofgangers” van het leger. De sterkte bedraagt resp. ongeveer 130000 en 60000 man.

(19) In verband met de ligging der Fransche koloniën behooren de koloniale troepen tot 5 groepen:

1. Indo-China; 2 W.-Afrika (met Congo); 3. O.-Afrika (met Madagaskar en Réunion); 4. Antillen (Martinique, Guadeloupe, Guyana); 5. Stille Oceaan (Nieuw-Caledonië en Tahiti). Algiers en Tunis zijn geene koloniën. In Algiers legerd het XIXe legerkorps; in Tunis 1 divisie. Tot het XIXe legerkorps behoort het „vreemdenlegioen” (2 regimenten).

(20) „Faut-il transformer l'armée française”?

(21) Het bestaat uit 3 infanterie-divisiën (Parijs, Toulon, Brest) elk van 2 brigades à 2 regimenten van 3 bataljons (4 compagnieën); totaal

36 bataljons; voorts uit 3 regimenten Artillerie (32 batterijen), benevens kleine afdeelingen Cavalerie en Genietroepen. Is meer Cavalerie noodig in de koloniën, dan wordt die genomen uit het Fransche leger, vermoedelijk wel van het XIXe legerkorps, althans nog kort geleden waren 11 eskadrons van dat korps in Marokko.

(22) *Infanterie*. 10 bataljons in Indo-China, 2 in Madagaskar, 1 in W.-Afrika, 2 in de Antillen en Guyana, en 2 in Caledonië; voorts 1 regiment in China (expeditie-korps).

Artillerie. 19 batterijen in Indo-China, 6 in Madagaskar, 9 in W.-Afrika, 1 in Guyana en de Antillen en 1 bij het expeditie-korps.

De in den Z. rand der Sahara staande troepen zijn gemengde afdeelingen, zoowel wat betreft landaard als wapensoort.

(23) Volgens *La France Militaire*:

in Indo-China p.m. 26500 man;

in W.-Afrika p.m. 12500 man;

in Madagaskar p.m. 9000 man;

in Equatoriaal Afrika p.m. 6500 man; voorts zijn in N.-Afrika bijna 70000 man, *niet* tot het koloniale leger behorende.

(24) Zie o.m.: „Was der Deutsche von der französischen Fremdenlegion wissen musz". (Aufklärung und Warnung).

(25) In O -Afrika zijn aan „Schutztruppen" 14 compagnieën Infanterie, 1 afdeeling Mitrailleurs en 1 afdeeling Seiners, totaal 73 officieren, 164 Europeesche en 2528 inlandsche minderen;

in Z.-W.-Afrika: 10 compagnieën Infanterie, 3 sectiën Mitrailleurs, 3 batterijen, 1 telegraaf-afdeeling, totaal 97 officieren en 2000 Europeesche minderen; in Kameroen 10 compagnieën Infanterie, en een artillerie-detachement, totaal 53 officieren, 99 Europeesche en 1300 inlandsche soldaten;

in Kiautsjau: 89 officieren, 429 onderofficieren en 2887 infanteristen, benevens een marine-veldbatterij.

(26) *Ueberall*, 12 Jahrgang.

(27) 1 peseta = 1 franc.

(28) Zoo mankeerden er bij de Infanterie van het L. h. t. l. op 1 Januari j.l., o. a. 775 korporaals, terwijl het I. L. een tekort had van ruim 2164 Europeanen, d.w.z. $\frac{1}{3}$ ongeveer van de formatie.

(29)	<i>Formatie.</i>	<i>Sterkte.</i>
	1905 p.m. 13950 —	12535
	1906 p.m. 12850 —	12050
	1907/08 p.m. 12800 —	} 11080 } 10600
	1909/10 p.m. 12750 —	

(30) Op 1 Januari 1908 was het aantal vreemdelingen nog $\frac{1}{3}$ van de sterkte aan Europeanen, op 1 Januari 1910 nog ongeveer $\frac{1}{7}$. Van

de 1600 vreemdelingen waren er 960 van Duitsche, 450 van Belgische, 70 van Zwitsersche, 35 van Luxemburgsche en de overigen van andere nationaliteit.

(31) Beiheft No. 3/1911 van het *Militär Wochenblatt*.

„Nicht jede Truppe kann die Aufgaben des Kleinkrieges erfüllen, sondern nur eine vorzüglich durchgebildete. Der Ersatz, den die Armee der Schutztruppe stellte, war stets vom besten Geiste beseelt und gut diszipliniert, aber zu gering waren die Selbständigkeit, die Gewandtheit und oft auch die körperliche Leistungsfähigkeit und Ausdauer. Dies gilt von der Mannschaft. Ueber das Offizierskorps will ich auch rückhaltlos meine Ansicht äuszern. Es ist falsch wenn man glaubt, dasz wir nichts an uns zu verbessern haben. Viel zu gering war im Verhältniss die Zahl derjenigen Offiziere, welche man gern als selbständige Führer verwendete, welche hierzu genug Urteilskraft, Charakter und Unternehmungslust besaßen. Das ist eine harte Wahrheit, und wir haben allen Grund, hier eine Besserung zu erstreben. Ich glaube der erste Schritt hierzu ist, auch im Frieden die Selbständigkeit aller Grade bedeutend zu erhöhen. Das hebt am besten die Dienstfreudigkeit; diese erhält den Geist beständig angeregt und frisch, und der Körper folgt ihm: Bevormündung aber erzeugt das Gegenteil, und wenn die Freudigkeit am Dienst dahinschwindet, so erschlaffen vorzeitig Geist sowohl wie Körper. . . . Als eine weitere Erfahrung rechne ich, dasz es die einleitenden Kämpfe mancher Schlacht 1870 waren, welche im groszen oft ähnliche Erscheinungen zeigten wie viele unserer Gefechte in Süd-West-Afrika im kleinen. Hier wie dort hastiges Einsetzen der ersten Truppen in breiter Front, überraschendes Verhalten des Feindes, langes, zähes Ringen und spätes Erkennen der wirklichen Lage.“

(32) Verwezen wordt hiervoor naar:

1. „Wenken en waarschuwingen aan den O.-I. militair“, waaruit blijkt, dat het „Permanent Comité“, bestaande uit de heeren, genoemd onder (33), benevens de Heeren S. LULOFS, en Jhr. J. D. SIX, ten einde practische voorlichting en hulp aan den oud-Indischen militair te verzekeren, het land verdeeld heeft in 95 „bemoeiingskringen“, in elk waarvan met name genoemde personen zijn, tot wie hij zich voor dat doel te wenden heeft.

2. „Gepensionneerden, een kijkje in hun leven op de Voluwe“ door Horresco.

Voorts o. m. de No's. 41 en 68 van het *Orgaan van den Volksbond*.

(33) De heeren SNIJDERS VAN WISSEKERKE, Dr. A. S. CARPENTIER ALTING, A. KLONTJE en G. DE WAL

(34) Over de behoefte — voor de verdediging van Indië tegen den B. V. — aan eene vloot is de laatste maanden eene zoodanige hoeveelheid litteratuur verschenen, vooral in dagbladen, dat ze niet te noemen is.

Verwezen wordt echter naar de Februari-aflevering van het *Marineblad*, en naar No. 30 van het orgaan van *Onze Vloot*.

(35) Het verloop aan Europeanen bij het Indische leger is de laatste 25 jaren gebleken te zijn $14\frac{1}{2}\%$.

De sterkte van het leger kan dus zijn :

7 × de jaarlijksche aanvulling aan Europeanen en 2 × dit aantal aan inlanders, dus totaal 21 × de Europeesche aanvulling.

Waar aan Nederlanders aangenomen worden :

in Nederland gemiddeld	1200,
in Indië	300,
vreemdelingen	150,

totaal . . . 1650 Europeanen,

daar zou de legersterkte kunnen zijn p.m. 35000 man, waarvan 11—12000 Europeanen. De laatste jaren werd echter deze sterkte niet meer bereikt (in 1908 10600 man en in 1910 p.m. 11000 man).

In vergelijking dus tot de krachtsontwikkeling, waartoe in staat zijn de mogendheden, die ons in Indië zonden kunnen bedreigen — Japan en Engeland met vloot en leger en de Ver. Staten v. N.-A. met eene vloot — is deze macht zeer klein, vooral, omdat dan aanvulling met Europeanen uitgesloten is.

(36) Mochten dan de thans hangende geschillen met Duitschland nog niet geregeld zijn — wat eene rem zou wezen voor het zenden van schepen buiten Europa — dan staat Engelands verleden borg, dat het ook hier een uitweg zal vinden, vooral waar gebleken is, dat Duitschland den oorlog niet wenscht.

Men leze over Engelands „kunnen” „Krieg und Politik in der Neuzeit” door VON FREYTAG-LÖRINGHOVEN.

BIJLAGE I.

TABLEAU, aanduidende de formatie der expeditionaire afdeeling infanterie, bestemd voor de Oost-Indiën.

STAF EN AFDEELING.				STERKTE.	
				OFFICIEREN.	ONDER-OFFICIEREN EN MANSCHAPPEN.
Kolonel	1				
Luitenant-Kolonel	1				
Majors	2				
1e of 2e Luitenants-Adjudanten	3				
Kapitein-Kwartiermeester	1			18	
Kwartiermeesters	3				
Administrateur van kleeding en wapening	1				
Chirurgijn-Majoor	1				
Officiers van gezondheid 2e klasse	2				
Idem 3e klasse	3				
Onder-Adjudanten	3				
Tamboer-Majoor	1				
Korporaal-Tamboer	1				
Idem-Hoornblazer	1			11
Meester-Kleedermaker	1				
Idem-Schoenmaker } rang van onder-officier.	1				
Idem-Geweermaker }	3				
BATAILLONS.					
	FLANK BATAILLON.	1e BATAILLON.	2e BATAILLON.		
Kapiteins	5	6	6	17	
1e Luitenants	5	6	6	17	
2e Luitenants	10	12	12	34	
Sergeant-Majors	5	6	6		17
Sergeanten	20	24	24		68
Fouriers	5	6	6		17
Korporaals	40	48	48		186
Tamboers		18	18		36
Hoornblazers	15				15
Soldaten	720	864	864		2448
	825	990	990	86	2748

BIJLAGE II.

I JAAR	II AANVRAGE OM AANVULLING UIT:		III AANGEWORVEN ZIJN VOOR:		IV UITGEZONDEN ZIJN NAAR:		V VAN RUBRIEK III ZIJN:		VI VAN RUBRIEK IV VER- TROKKEN UIT:	
	O.-I.	W.-I.	O.-I.	W.-I.	O.-I.	W.-I.	NEDER- LANDERS	VREEMDE- LINGEN	HARDER- WIJK	NIJ- MEGEN
1858			2304		2091	110	955	1349	2201	—
1859			2733		2460	111	1105	1628	2571	—
1860			1885		1480	120	1001	884	1600	—
1861			1770		1672	92	1730	40	1764	—
1862			1374		1028	207	1223	151	1235	—
1863			899		600	218	868	31	818	—
1864			1625		1500	120	1584	41	1620	—
1865			1557		1547	103	1763	94	1650	—
1866			1636		1558	60	1495	141	1618	—
1867			1777		1728	115	1398	379	1843	—
1868			2069		2000	1	1590	479	2601	—
1869			2211		2000	163	1486	725	2163	—
1870			1062		1000	80	773	289	1080	—
1871	1272	—	1087		1000	116	1073	14	1116	—
1872	1159	—	1012		914	116	988	24	1030	—
1873	1073	—	3736		3981	116	9742	994	4097	—
1874	1412	—	1842		1818	116	1196	646	1934	—
1875	1480	130	4770		4886	130	1235	3535	4516	—
1876	2000	106	4200		3843	1	1070	3130	3844	—
1877	2500	—	3154		3060	—	989	2165	3060	—
1878	1850	—	1874		1982	—	621	1253	1982	—
1879	1600	—	1845		1764	—	955	890	1764	—
1880	1800	—	1669		1495	—	1049	620	1495	—
1881	1500	—	1611		1467	91	1034	577	1558	—

Voor West-Indië werd slechts een enkel man aangenomen, die aldaar bij. bevallig had. De anderen werden aangenomen voor Oost-Indië, maar wanneer menschen voor West-Indië noodig waren, werd gevraagd wie er genegen was een ander verband voor West-Indië aan te gaan. Die kregen dan f 100. — premie meer en 11 dagen verlof op nieuw. Bij de valdige comp. der voormalige K. R. werden — evenals na 1907 te Haardewijk — de militairèn aangenomen naar de behoefte.

I JAAR.	II AANVRAGE OM AANVULLING UIT:		III AANGEWORVEN ZIJN VOOR:		IV UITGEZONDEN ZIJN NAAR:		V VAN RUBRIEK III ZIJN:		VI VAN RUBRIEK IV VER- TROKKEN UIT:	
	O.-I.	W.-I.	O.-I.	W.-I.	O.-I.	W.-I.	NEDER- LANDERS.	VREEMDE- LINGEN.	HARDER- WIJK.	NIJ- MEGEN.
1882	1600	64	1840		1728	76	1356	484	1804	—
1883	2000	143	1863		1726	79	1337	526	1805	—
1884	2000	—	2007		1631	106	1471	536	1737	—
1885	2000	116	1661		1791	87	1341	320	1878	—
1886	2000	62	2096		1963	55	1645	451	2018	—
1887	2000	89	1883		1840	42	1479	404	1882	—
1888	2000	132	1886		1930	8	1219	667	1938	—
1889	2000	125	1920		1295	30	918	402	1325	—
1890	1800	85	1559		1405	65	1227	332	1470	—
1891	1800	97	1894 162		1656	72	1639	417	1728	—
1892	2000	130	2005 164		1933	166	1642	527	2099	93
1893	1700	100	1896 259		1655	114	1769	386	1769	218
1894	1700	100	3278 422		3315	102	3255	445	3417	297
1895	1500	85	1858 345		1879	20	1664	539	1899	229
1896	1200	—	1941 313		1868	58	1895	359	1926	465
1897	1800	120	1834 314		1689	66	1795	353	1755	448
1898	2100	—	1775 179		1640	77	1542	412	1717	377
1899	1150	140	1107 131		1061	128	926	312	1189	322
1900	1000	130	878 82		780	113	759	201	893	318

Als kolom III b, 1e pag.

I JAAR	II AANVRAGE OM AANVULLING UIT:		III AANGEWORVEN ZIJN VOOR:		IV UITGEZONDEN ZIJN NAAR :		V VAN RUBRIEK III ZIJN:		VI VAN RUBRIEK IV VER- TROKKEN UIT:	
	O.-I.	W.-I.	O.-I.	W.-I.	O.-I.	W.-I.	NEDER- LANDERS.	VREEMDE- LINGEN.	HARDER- WIJK.	NIJ- MEGEN.
1901	1425	104	949 151		867	62	969	131	929	303
1902	1800	95	1085 170		921	43	1041	214	968	367
1903	2160	110	941 173		954	32	886	228	986	266
1904	2465	65	941 164		917	46	965	140	963	282
1905	1530	105	728 124		693	29	761	91	722	302
1906	1450	75	664 161		661	31	752	73	642	222
1907	2701	—	728 171		679	31	847	52	710	253
1908	3026	—	1337 417		1193	12	1647	107	1205	386
1909	2790	—	1303		1353	34	1190	113	99	1288
1910	2627	75	1351		1446	34	1193	158	—	1480
1911	3142	120	1109		1142	131	963	146	—	1273

Aanteekeningen.

I. Vet gedrukt zijn: in kolom II de jaren, waarin de aanvulling bleef beneden de aanvraag; in kolom V de jaren, waarin het aantal Nederlanders minder bedroeg dan 1200 man. Onderstreept zijn de jaren, waarin dat aantal meer dan het dubbele bedroeg.

In kolom III cursieve cijfers: aangenomen Koloniale Reserve.

II. In de jaren 1858, '59 en '60 was het aantal vreemdelingen 800 man meer dan dat der Nederlanders;

" " " 1873, '74 en '75 was het aantal gelijk;

" " " 1876, '77 en '78 " " " vreemdelingen bijna 4000 man meer.

III. Bij de K. R. zijn gemiddeld per jaar aangenomen 216 man.

IV. Sinds 1855 bedraagt het aantal uitgezonden vreemdelingen p.m. 36 % der totale uitzending.

V. Sinds 1855 zijn per jaar aangenomen gemiddeld nog geen 1200 Nederlanders.

VI. Gedurende de laatste 25 jaren is het jaarlijksch verloop aan Europeesche miliciens 14 1/2 %.

X
Napoleon I over eene maritieme verdediging onzer koloniën.

Op bladz. 443 las ik, dat NAPOLEON I zou gezegd hebben: *pas de colonies sans marine*. Deze uitdrukking is, tot mijn leedwezen, gedurende de voordracht van Kolonel VAN DEN BELT aan mijn gehoor ontsnapt. Ware dat niet het geval geweest, dan zou ik gevraagd hebben, waar en wanneer NAPOLEON I zoo iets beweerd heeft, en hebben medegedeeld, dat de Keizer bij verschillende gelegenheden juist het tegendeel heeft gezegd. Ik verwijs hiervoor o. m. naar de bijdrage van den oud-Kapitein der Artillerie van het O.-I. leger P. J. C. C. KERN in *De Nieuwe Courant* van 15 Juli 1905, getiteld: „Geen vloot voor Oost-Indië.” Hoe de Keizer speciaal over de maritieme verdediging onzer Oost-Indische bezittingen dacht, is in Nederlandsche kringen nog zeer weinig bekend en moge uit het volgende blijken:

In Mei 1809 schreef hij aan zijn broeder, den Koning van Holland o. m.:

„L'oeil d'Angleterre est arrêté sur les possessions de la Hollande en Asie. Je ne puis trop vous le répéter de ne jamais songer à une défense navale. Vouloir vous défendre en mer contre une telle puissance maritime, c'est vouloir amarrer un puissant navire avec une toile d'araignée. Les Anglais viendront fondre sur la flotte hollandaise, et cette flotte disparaîtra comme la poussière devant l'aquilon. La Hollande n'est plus au temps de DE RUIJTER, et revenir à ce passé qui n'est plus, c'est trop ridicule, c'est en s'abandonnant à un tel rêve, à une telle folie que l'on perd un Etat, Réfléchissez sur toutes les considérations de la défensive, et vous sentirez vous-même qu'une défense à terre est le seul système à adopter.”

In Januari 1910 schreef de Keizer aan den Koning van Holland:

„Vous me demandez une escadre pour l'île de Java. Qui est-ce qui vous a donné le conseil de faire défendre cette île avec une armée de mer!? Est-ce une femme à sa toilette; sont-ce de femmettes, de blondins, de frélouquets, car vrai-

ment, c'est l'idée d'un nigaud, d'un écervelé! Est-ce qu'en Hollande on veut mettre l'ennemi à même de profiter d'une sottise de votre part!? Après tant de guerres doit-on revenir à une pareille combinaison de la bêtise et de la folie!? Comment une pensée aussi folle peut-elle entrer dans la tête d'un homme tel que vous!! Quoi, vous ne savez donc pas, qu'une défense navale des possessions hollandaises serait le comble d'ignorance militaire!

Combien de fois ne vous ai-je pas écrit qu'avec des forces de terre comme armée de défense les escadres ennemies s'useront d'elles-mêmes faute d'ennemis à combattre, tandis qu'une flotte serait toujours très dangereuse dans tout système de défense contre un ennemi qui est maître de la mer?

Faut-il vous répéter à satiété toute vérité militaire!? Eh bien donc en voici une des plus grandes: Des forces de terre, voilà les ancres, auxquelles il faut toujours demeurer amarré dans toute défensive contre une puissance qui maîtrise les mers." ¹⁾ X

De Redacteur

W. C. NIEUWENHUYZEN.

¹⁾ Mij in 1907 door den Heer KERN welwillend medegedeeld.

